

Ri xek'alajsex chuwech ri apóstol San Juan

Chupan re wuj ri Apocalipsis rubi¹ tz'ibatal wi ri xk'alajsex chuwech ri apóstol San Juan ruma ri Jesús. Re wuj re¹ nuk'alajsaj chi ri Jesucristo can xtuk'et na wi tzij pa quiwl' ri ma xqueniman ta ri rutzij. Yac'a ri xqueniman riche (rixin) Riya!, can xtiquil c'a ri colotajic. Tek xtz'ibex re wuj re¹, ri nabey tak kach'alal can c'o tijo pokonal ri ntajin niquiraxaj, y ri Apocalipsis xtz'ibex riche (rixin) chi nuc'ut chiquiwech ri achique rubanic ri sipanic ri xtuya' ri Dios chique quinojel ri xtiquicoh' quiwech chupan ri tijo pokonal.

Chupan ri tanaj 1 y napon c'a pa tanaj 3, nich'o chrij ri Cristo ri can ruc'ulun chic ruk'lij ruc'ojlen, y nich'o chuka' chrij ri wuj ri xtz'ibex chique ri wuku' iglesias y nubij chique chi tiquipaba' qui¹ chuwech ri itzel tak tijonic ri xa k'axon nuc'om pe.

Ri tanaj 4 y napon c'a pa tanaj 5, nubij ri achique nibanatej pa rajawaren ri Dios chila' chicaj y nubij chi c'o jun boron wuj y nubij chuka' achique ri ruc'amón (takal chrij) chi nujek ri boron wuj ri¹.

Ri tanaj 6 y napon c'a pa mocaj 5 chare ri tanaj 8, nubij ri achique xquebanatej tek xtijak ri wuku' sellos, ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj.

Ri tanaj 8 mocaj 6 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 14, nubij ri xquebanatej tek xquexupux chiquijunal ri wuku' trompetas. Nubij chuka' ri oxi' nimalaj tak ruc'ayewal ri xquepe pa ruwi' re ruwach'ulef.

Ri tanaj 15 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 16, nubij ri xquebanatej tek ri wuku' vasos ri c'o ri royowal ri Dios chiquipan xquebetix chi jojun chi jojun cuma ri ángeles pa quiwi' ri ye'etzelan riche (rixin) ri Dios.

Ri tanaj 17 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 20, nubij chi xoka ri k'ij tek niban ri ruq'uisbel k'atoj tzij pa quiwi' quinojel ri winek.

Y ri tanaj 21 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 22, nubij chi xtiq'uis re nabey ruwach'ulef y nubij chi c'o jun c'ac'ac' ruwach'ulef y jun c'ac'ac' caj. Chuka' xtic'oje' jun c'ac'ac' tinamit Jerusalem.

Ri Jesucristo xeruk'alajsaj ri xquec'ulwachitej ri chkawech apo

1 ¹Ri Dios xuk'alajsaj chuwech ri Jesucristo ri xquebanatej yan chanin riche (rixin) chi ri Jesucristo nuk'alajsaj chiquiwech ri ye rusamajel. Rumari' ri Jesucristo xutek c'a jun ru'ángel^a riq'ui ri Juan ri

^a Dn. 8.16; 9.21; Ap. 22.6, 16.

rusamajel, riche (ixin) chi xuk'alajsaj^b chuwech ronojel ri!. ² Y ri Juan can xuk'alajsaj wi c'a chi can kitzij wi ri ruch'abel ri Dios, chi can kitzij ri xubij ri Jesucristo chare, y can kitzij chuka' ronojel ri xutz'et.^c

³ Can jabel c'a ruwaruk'ij ri winek ri nisiq'uin ri ch'abel ri k'alajsan ca wawe', y can jabel chuka' ruwaquik'ij ri winek ri ye'ac'axan^d y can niquinimaj ri nubij.^e Ruma can nakaj chic c'o ri k'ij tek xquebanatej ronojel ri tz'ibatal ca wawe!.

Ri Juan nutek el rutzil quiwech ri wuku' iglesias

⁴ Y riyin ri Juan ntz'ibaj c'a el re wuj re' chiwe chi yix wuku' iglesias ri yixc'o ri chiril' pa ruwach'ulef Asia, y tic'ulu' c'a ri utzil y ri uxlanibel c'u'x ri nuya' ri Dios; Dios ri can c'o wi pe,^f c'o re wacami y xtic'oje' re xtibe apo. Y tic'ulu' ri utzil y ri uxlanibel c'u'x ri niquiya' ri wuku' utzilaj tak espíritu ri yec'o apo chuwech ri Dios ri tz'uyul pa lok'olaj ruch'acat. ⁵ Y can tic'ulu' c'a chuka' ri utzil y ri uxlanibel c'u'x ri nuya' ri Jesucristo ri nik'alajsan ri kas kitzij,^g ri nabey ri xc'astej pe^h chiquicojol ri caminaki' y ri c'o pa quiwi' quinojel ri aj k'atbel tak tzij ri yec'o chuwech re ruwach'ulef. Riya' yojrajo!ⁱ y rumari' xcom y xbiyin ri ruquiq'uel, riche (ixin) chi xuch'ej ri kamac.^j

⁶ Y xuben c'a chake chi xoj-oc reyes y sacerdotes^k riche (ixin) chi nikaben ri rusamaj ri Dios ri Rutata!. Y can quec'ari', chi ya ri Jesucristo ri c'o ruk'ij ruc'ojlen y c'o ruk'atbel tzij riche (ixin) xtibe k'ij xtibe sek. Amén. ⁷Rumari!, tiwetamaj chi ri Cristo can xtipo na wi pa sutz!.^l Y quinojel xquetz'eto riche (ixin). Hasta ri winek ri xetek'un el ri ruch'acul ri Jesucristo hasta riye' xtiquitz'et na chuka!. Can quinojel c'a ri winek ri yec'o chuwech re ruwach'ulef xque'ok' tek xtiquitz'et Riya!.^m Ja! (je), can que wi ri' xtibanatej.

⁸ Quec'are' nubij ri Ajaf: Yin c'a riyin ri Alfa y Omega, ri yin rutquiribel y ri ruq'uisbel chare ronojel.ⁿ Riyin can yinc'o pe pa rutquiribel, yinc'o re wacami y yinc'o riche (ixin) xtibe k'ij xtibe sek, y can c'o uchuk'a' pa nuk'a' riche (ixin) chi yicowin nben ronojel, nicha' ri Ajaf.

Tek ri Jesucristo xuk'alajsaj ri' chuwech ri Juan

⁹ Y riyin ri Juan ri yin iwach'alal, can yin iwachibil c'a chupan ri tijoj pokonal,^o can yin iwachibil chupan ri rajawareni ri Dios, y can junan chuka' xkac'ul ri nuya' ri Jesucristo chake riche (ixin) chi nikacoch' ri tijoj pokonal. Riyin xic'oje' c'a pa ti ruwach'ulef Patmos rubi', jun ti ruwach'ulef ri c'o pa ya!. Chiril' xic'oje' wi ruma ri ruch'abel ri Dios y ruma chuka' chi xink'alajsaj ri Jesucristo. ¹⁰Pero chupan ri jun k'ij riche (ixin) ri Ajaf, riyin xinben c'a jun achi'el achi'^p ruma ri ruchuk'a' ri Lok'olaj Espíritu, y xinwac'axaj c'a chi c'o jun ri nich'o pe chuwij ri can riq'ui ruchuk'a' nich'o, can achi'el tek nik'ajan jun trompeta. ¹¹Y xubij c'a chuwe: Yin

^b Jn. 12.49. ^c 1 Jn. 1.1. ^d Pr. 8.34; Lc. 11.28. ^e Ap. 22.7. ^f Ex. 3.14; Jn. 1.1. ^g Jn. 8.14.

^h Ef. 1.20; Col. 1.18. ⁱ Jn. 13.34. ^j He. 9.14. ^k Ap. 15.10; 20.4, 6. ^l Dn. 7.13. ^m Zac.

12.10; Jn. 19.37. ⁿ Is. 41.4; 43.10. ^o Ro. 8.17. ^p Hch. 10.10.

c'a riyin ri Alfa y ri Omega, ri yin rutquiribel y ri ruq'uisbel chare ronojel.^q Tatz'ibaj c'a pa jun wuj ronojel ri natz'et, y tataka' el pa ruwach'ulef Asia chique ri wuku' iglesias ri yec'o chiril, chique ri aj Efeso,^r ri aj Esmirna, ri aj Pérgamo, ri aj Tiatira, ri aj Sardis, ri aj Filadelfia y chique ri aj Laodicea, xcha' chuwe.

¹² Yac'a tek xinpiscolij wi' chuwij riche (rixin) chi ntz'et achique ri nich'o pe wuq'ui, yac'ari' tek xentz'et wuku' candeleros ri ye banon riq'ui k'anapuek.^s ¹³ Y pa quinic'ajal ri wuku' candeleros ri!, pa'el c'a jun ri can achi'el ri C'ajolaxel ri xalex chkacojol,^t rucusan jun rutziak ri napon c'a chraken ka. Y ri chuwaruc'u'x k'axnek jun ximibel ri banon riq'ui k'anapuek. ¹⁴ Ri rujolon (ruwi!) y ri rusmal tak ruwi' sek sek, achi'el rusakil ri lana y ri chumatef ri nika. Y ri runak' tak ruwech achi'el ruxak tak k'ak!^u ¹⁵ Yac'a ri raken nitz'itz'an achi'el ri ch'ich' bronce tek jabel josk'in ruwech.^v Can niperek'un (nirapak'un), achi'el ta pa jun k'ak' c'o wi. Y ri ruch'abel can sibilaj c'a niwajin, achi'el yewajin ri raken tak ya!^w ¹⁶ Y ri pa rajquik'a! ye ruc'uan wuku' achi'el ch'umila!. Y ri pa ruchi'ntel pe jun achi'el espada^x ch'ut rutza'n y pa ca'il' c'o wi rey. Y ri nitzu'un can janil' niperek'un (nirapak'un) achi'el ri k'ij tek c'o más ruchuk'a!.

¹⁷Tek xintz'et c'a riyin ri!, xitzak ka chuwech,^y achi'el yin jun caminek. Pero Riya' xuya' ri rajquik'a! pa nuwi^z y xubij c'a chuwe: Ma taxibij ta awi', ruma yin c'a riyin ri nabey^a y ri ruq'uisbel. ¹⁸Y yin c'a riyin ri Jesucristo ri yin q'ues. Xicom, pero re wacami c'o nuc'aslen^b riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek. Amén. Y c'o chuka' k'atbel tzij pa nuk'a! riche (rixin) chi pa nuk'a! riyin c'o wi rulawa'il ri camic y pa nuk'a! riyin c'o wi rulawa'il ri lugar ri yec'o wi ri caminaki!. ¹⁹Tatz'ibaj c'a ri xatz'et, ri ntajin yebanatej chic, y chuka' ri xquebanatej re xtibe apo. ²⁰Nk'alajsaj c'a chawech achique rubanic ri wuku' ch'umila' ri xatz'et pa wajquik'a! y ri wuku' candeleros ri ye banon riq'ui k'anapuek. Ri wuku' ch'umila' ri yec'o pa wajquik'a!, yeri' ri wuku' ángeles ri yec'o pa quiwi' ri wuku' iglesias. Y ri wuku' candeleros ri ye banon riq'ui k'anapuek, yeri' ri wuku' iglesias.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Efeso

2 ¹Tatz'ibaj c'a el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri yec'o chiril' pa tinamit Efeso,^c y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri yec'o ri wuku' achi'el ch'umila' pa wajquik'a! y riyin ri yibiyaj chuka' chiquicojol ri wuku' candeleros ri ye banon riq'ui k'anapuek. nbij c'a:

²Riyin wetaman^d ronojel ri ye'ibanala!. Wetaman chi sibilaj yix samajnek, y wetaman chi can icoch'on iwech chupan, y wetaman chuka' chi ma ic'amón ta ka quiwech ri winek ri xa can ye itzel. Y xe'itojtobej ri yebin chi ye apóstoles y xelitz'et chi xa ma ye kitzij ta,^e xa quiyon ye tz'ucuy tak tzij. ³Icoch'on ik'axan

^qAp. 1.17; 2.8; 22.13. ^rHch. 18.19. ^sEx. 25.37; Zac. 4.2. ^tEz. 1.26, 28; Dn. 7.13; 10.5;

Fil. 2.7, 8; He. 2.14; Ap. 14.14. ^uDn. 7.9; Ap. 2.18. ^vEz. 1.7. ^wEz. 43.2. ^xIs. 49.2.

^yEz. 1.28. ^zDn. 8.18. ^aIs. 41.4; 44.6. ^bSal. 68.20; Ro. 6.9. ^cHch. 19.1. ^dSal. 1.6; Mt. 7.23. ^e2 P. 2.1; 1 Jn. 4.1.

tijoj pokonal, y sibilaj yix samajnek wuma riyin y ma yix k'itajnek ta.^f ⁴Xa yac'a chi can c'o ri ma ya ta chic ri yixtajin chubanic, ruma ma yiniwajo' ta chic^g achi'el tek xiniwajo' nabey. ⁵Rumari' toka c'a chi'ic'u'x acuchi (achique) yix tzaknek wi. Chiri' c'a chuka' titzolin wi pe ic'u'x. Can tibana' chic c'a achi'el xiben ri nabey mul. Ruma wi xa ma que ta ri' xtiben, chanin c'a xquinapon iwuq'ui y xtinwelesaj el ri icandelero ri acuchi (achique) c'o wi. Y queri' xtinben chiwe wi ma xtitzolin ta pe ic'u'x.^h ⁶Can c'a nik'alajin na c'a juba' chi c'o utz pan ic'aslen, ruma ma ic'amón ta ka quiwech ri winek ri nibix nicolaítas chiqueⁱ ruma ri itzel niquibanalá!. Can utz wi c'a chi queri' ibanon, ruma riyin chuka' can itzel ntz'et ri yequibanalá! rye!. ⁷Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj^j c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias. Ruma achique c'a ri xtich'acon, xtinya' c'a k'ij chare riche (rixin) chi nutij ruwech ri che' ri riche (rixin) c'aslen,^k ri c'o pa runic'ajal ri lugar riche (rixin) quicoten ri c'o wi ri Dios.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Esmirna

⁸Y tatz'ibaj c'a el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique ri yec'o chiri' pa tinamit Esmirna, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri can yinc'o pe pa rutiquiribel^l y c'a pa ruq'uisbel, ri xicamisex y xic'astej, nbij c'a ronojel re':

⁹Riyin wetaman ronojel ri ye'ibanala' y wetaman chuka' chi nik'axaj tijoj pokonal y nik'axaj ri meba'il, pero chinuwech riyin xa can yix beyoma' wi.^m Wetaman chuka' chi ri winek ri yebin chi ye israelitasⁿ y xa ma ye israelitas ta, q'uiy itzel ri niquibij chiwij. Pero ri' xa ye jumoc winek ri xa ye riche (rixin) ri Satanás. ¹⁰Man c'a tixibij ta iwi^o chuwech ri tijoj pokonal ri xtiwil ri chiwech apo. Ruma ri itzel winek xtuben chiwe chi yec'o ri xqueruya' pa cárcel y can nutz'et na c'a wi can cukul ic'u'x riq'ui ri Dios. Lajuj c'a k'ij ri xquixc'oje' pa tijoj pokonal. Pero can ticukuba' c'a ic'u'x riq'ui ri Dios, astape' ta xquixapon pa camic. Y riyin xtinya' ri lok'olaj sipanic chiwe, ruma can xtic'ul c'a ri ic'aslen riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek.^p ¹¹Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj^q c'a achique ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias. Ruma achique c'a ri xtich'acon, ma xtapon ta c'a chupan ri tijoj pokonal riche (rixin) ri ruca'n camic.^r

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Pérgamo

¹²Y tatz'ibaj c'a el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique ri yec'o chiri' pa tinamit Pérgamo, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri yin uc'uayon ri espada ch'ut rutza'n ri can pa ca'l' c'o wi rey,^s nbij c'a:

^fGa. 6.9; He. 12.3, 5. ^gJer. 2.2. ^hMt. 21.41; 24.48-51; Mr. 12.9; Ap. 3.3. ⁱAp. 2.15.

^jMt. 11.15; Ap. 13.9. ^kGn. 2.9. ^lAp. 1.8. ^mLc. 12.21; 1 Ti. 6.18; Stg. 2.5. ⁿRo. 2.17.

^oIs. 41.10, 14. ^pMt. 10.22; 24.13; Stg. 1.12. ^qAp. 13.9. ^rAp. 20.14. ^sJos. 5.13; Is. 11.4; He. 4.12; Ap. 1.16; 19.15, 21.

¹³Riyin wetaman ronojel ri ye'ibanala!. Wetaman chi ri acuchi (achique) yixc'o wi, chiri' tz'uyul wi ri Satanás. Pero ma riq'ui wi ri', c'a q'ues na ri nubi' pa tak iwánima, y majun bey imalin ta ca ri icukbel c'u'x wuq'ui, ni xa ta xinimestaj ta ca chupan ri k'lij tek xcamisex ri Antipas. Riya' can jun achi ri can xuk'alajsaj ri nuch'abel, y rumari' riya' xcamisex chiri' ri acuchi (achique) c'o wi ri ruch'acat ri Satanás. ¹⁴Xa yac'a chi c'o juba' yixtajin chubanic ri ma nika ta chinuwech. Ruma yec'o nic'aj chicojol ri ma niquiya' ta ca rubanic ri ch'abel ri xeruc'ut ca ri Balaam chuwech ri Balac, ri xa man achi'el ta nubij ri ruch'abel ri Dios. Ruma ri Balaam xubij chare ri Balac chi tubana' chique ri israelitas chi yetzak pa mac,^t achi'el tek niquitij cosas ri xa yetzujun (yesujun) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek y achi'el chuka' tek ri achi'a' y ri ixoki' niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui'.^u ¹⁵Chuka' yec'o nic'aj chicojol ri ma nicajo' ta niquiya' ca ri ch'abel ri niquic'ut ri winek ri nibix nicolaítas chique. Y ri itzel tak ch'abel ri', xa can ma yeka ta chinuwech riyin.^v ¹⁶Rumac'ari', tiya' ca ri tijonic ri xa man achi'el ta nubij ri ruch'abel ri Dios, y titzolin c'a pe ic'u'x. Ruma wi ma que ta ri' xtiben, can yac'ari' tek xquinapon iwuq'ui. Y xtinben c'a ch'a'oj quiq'ui ri ma xtitzolin ta pe quic'u'x wuq'ui. Y can ya ri espada ri ntel pe ri pa nuchi'^w ri xtincusaj chiquij. ¹⁷Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias. Ruma achique c'a ri xtich'acon, can xtinya' c'a k'lij chare chi nutij ri maná ri yacon ca. Y chuka' xtinjech c'a jun ti abej sek chare, ri acuchi (achique) tz'libatal el jun c'ac'ac' bi'aj.^x Y re c'ac'ac' bi'aj re', xaxu (xaxe wi) c'a ri nic'ulu riche (rixin) ri netaman.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Tiatira

¹⁸Y tatz'ibaj c'a chuka' el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique, ri yec'o chiri' pa tinamit Tiatira, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri Ruc'ajol ri Dios, ri can achi'el ruxak k'ak^y ri runak' tak nuwech y can niperek'un (nirapak'un) ri waken achi'el bronce, nbij c'a:

¹⁹Riyin wetaman ronojel ri ye'ibanala!. Wetaman chi can c'o ajowabel iwuq'ui, chi can cukul ic'u'x wuq'ui, chi can yixto'on, chi can iwetaman wi yixcoch'on, y chi can más wi ri yixtajin chubanic wacami que chuwech ri nabey mul. ²⁰Xa yac'a chi c'o juba' yixtajin chubanic ri ma nika ta chinuwech, y ri' ya ri ma ibin ta chare ri ixok Jezabel^z chi xa ma utz ta ri ntajin chuc'utic. Riya' nubij chi can nuk'alajsaj ri ruch'abel ri Dios, pero xaxu (xaxe wi) riche (rixin) chi yeruk'ol ri nusamajel y nuben chique chi yeka pa mac. Can nubij c'a chi tiquitja' ri cosas ri tzujun (sujun) chic chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek y chi ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' tiquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun. ²¹Y riyin can nya'on c'a tiempo chare riche (rixin) chi tuya' ca rubanic ri mac,^a achi'el ri mac ri nubanala' quiq'ui ri achi'a'; y titzolin pe ruc'u'x wuq'ui. Pero riya' xa ma nrajo' ta nuya' ca

^tNm. 31.16; 2 P. 2.15; Jud. 11. ^uNm. 25.1; Hch. 15.29; 1 Co. 6.13. ^vAp. 2.6. ^wIs. 11.4.

^xIs. 65.15; Ap. 19.12, 13. ^yAp. 1.14. ^z1 R. 16.31; 18.4, 13. ^aRo. 2.4.

rubanic ri mac.²² Y ruma c'a ri ma nuya' ta ca rubanic ri rumac ri nuben quiq'ui ri achi'a!, rumac'ari' xtinben c'a chare chi nika pa ch'at ruma jun yabil. Y chuka' ri janipe' ri ye kajnek pa mac riq'ui, can xtiquik'axaj q'uiy tijoj pokonal. Y can queri' xtinben chique wi ma niquiya' ta ca rubanic ri mac y wi ma nitzolin ta pe quic'u'x wuq'ui.²³ Y quinojel c'a ri ye ral xquencamisaj, riche (rixin) chi tquietamaj quinojel iglesias chi riyin nnic'ojo ronojel ri niquich'ob y ri c'o pa tak cámina quinojel ri winek.^b Y can achi'el c'a ri ye quibanal' chiquijunal, can queri' c'a chuka' ri rajel ruq'uezel ri xtiquic'ul.^c ²⁴ Yac'a chiwe riyix, y chique ri nic'aj ri yec'o pa tinamit Tiatira ri ma itzikelben ta ri ch'abel ri nuc'ut ri Jezabel, y ma iwetaman ta chuka' ri nibix chi nimalaj runaloj ri Satanás, riyin majun chic c'a ri nichilabej ta chiwe.^d ²⁵ Xaxu (xaxe wi) c'a nwajo' chi ma tiya' ta ca ri utzilaj tijonic ri ya'on chiwe. Y can c'a ya ta na ri' yixtajin chubanic tek riyin xquipe chic jun bey. ²⁶ Ri winek ri xtich'acon y can xtuben wi ri xtinbij chare y c'a que na ri' ntajin tek xtapon na ri ruq'uisbel k'ij riche (rixin) ri ruc'aslen chuwech re ruwach'ulef, can xtinya' c'a k'atbel tzij pa ruk'a' chi ya riy'a' ri xtik'ato tzij^e pa quiwi' ri winek. ²⁷ Can xtinben c'a chare achi'el ri banon pe chuwe riyin ruma ri Nata!, chi can ya'on pe uchuk'a' pa nuk'a' riche (rixin) chi nk'et tzij pa quiwi' ri winek. Riyin xtinjech c'a uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nuk'et tzij pa quiwi' ri winek. Y can xtuk'et tzij riq'ui jun vara ri can ch'ich!, can xtuben chique ri winek achi'el niban chique ri bojo'y tek yepaxix.^f ²⁸ Y chuka' can xtinjech c'a ri nimach'umil^g pa ruk'a'; nimach'umil ri ntel pe ri pa rusekeric. ²⁹ Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Sardis

3 ¹Tatz'ibaj c'a el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique ri yec'o chiril' pa tinamit Sardis, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri c'o ri ye wuku' espíritu riche (rixin) ri Dios wuq'ui y ri ye wuku' ch'umila', nbij c'a:

Riyin wetaman ronojel ri ye'ibanal!. Wetaman chi nibix chiwe chi yix q'ues, pero xa ma que ta ri!. Xa can yix caminek.^h ²Rumac'ari', can nbij c'a chiwe chi can quic'ase' y tiya' ruchuk'a' ri ca'l! oxi' utz ri c'a yec'o na iwuq'ui ri xa quichapon yecom ka. Ruma riyin can ntz'et wi c'a chi ri ye'ibanal' riyix ri yix'lo pa tinamit Sardis, ma tz'aket ta; y xa can ma tz'aket ta wi chuwech ri Dios. ³Can toka c'a chi'lic'u'x ri ruch'abel ri Dios ri xic'ul nabey mul y can iwa'axan wi chuka!. Can titzolin chic c'a pe ic'u'x wuq'ui y titzekelbej chic jun bey ri ruch'abel ri Dios. Ruma wi xa ma yix q'ues ta apo, xquipe pan iwi' achi'el nuben jun alek'om' tek nuben alek' y ma xtiwetamaj ta c'a achique hora tek xquinoka. ⁴Pero chicojol riyix ri yix nimayon wuche (wixin) ri chiril' pa tinamit Sardis, can c'a yec'o na jojun ri can ye

^b 1 S. 16.7; 1 Cr. 28.9; 29.17; Sal. 7.9. ^c Sal. 62.12; Mt. 16.27; 2 Co. 5.10. ^d Hch. 15.28.

^e Mt. 19.28; Lc. 22.29; 1 Co. 6.3. ^f Sal. 2.8, 9. ^g 2 P. 1.19; Ap. 22.16. ^h Lc. 15.24, 32; Ef. 2.1; Col. 2.13; 1 Ti. 5.6; Stg. 2.26; Jud. 12. ⁱ Lc. 12.39.

ch'ajch'oj. Can ma quitz'ilobisan ta qui!^j Y yec'a riye' ri' ri xquebiyin wuq'ui riyin, quicusalon sek tak tziek,^k ruma can ruc'amon (takal) wi chiquij.⁵ Achique c'a ri xtich'acon, can xtiban chare chi xtucusaj sakilaj tak tziek. Y ma xtinwelesaj ta ri rubi' chupan ri wuj ri riche (rixin) c'aslen.^l Y chuka' can xtinbij c'a chare ri Nata^m y chique ri ángeles, chi ri jun winek ri' can wuche (wixin) riyin.⁶ Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Filadelfia

⁷Tatz'ibaj c'a chuka' el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique ri yec'o chiril' pa tinamit Filadelfia, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri can yin lok'olaj wi,ⁿ ri yin kitzij y ri yin uc'uayon chuka' ri llave riche (rixin) ri David, llave ri tek nujek can majun ri nitz'apin ta y tek nutz'apij majun ri njakko ta,^o nbij c'a:

⁸Riyin wetaman ronojel ri ye'ibanal! Rumac'ari' can njakon jun puerta chiwech,^p ri majun nicowin ta nitz'apin; ruma astape' ma q'uiy ta oc ri iwuchuk'a'^q c'o, riyix can ninimaj wi ri nuch'abel y ma xiwewaj ta chi iniman ri nubi'!

⁹Titz'eta' na pe', riyin can xtinben chique ri jumoc winek riche (rixin) ri Satanás chi xquexuque^r chiwech, winek ri yebin chi ye israelitas y xa ma que ta ri!. Y quere' xtinben chique riche (rixin) chi riye' tiquetamaj chi riyin can yixinwajo' wi.¹⁰ Riyix can iniman wi ri nuch'abel chi tic'oje' coch'onic iwuq'ui. Y rumac'ari' can xquixinchajij c'a chuwech ri ruc'ayewal tek xtoka,^s ruc'ayewal ri xtika pa ruwi' ri ruwach'ulef, riche (rixin) chi yetojtobex c'a quinojel ri winek.¹¹ Titzu' na pe', riyin xquipe yan chic jun bey.^t Can tichajij c'a jabel ri iyacon pa tak iwánima, riche (rixin) chi majun xtelesan ta chiwe ri lok'olaj sipanic.¹² Y ri xtich'acon, xtinben c'a chare chi riya' xtoc achi'el jun chique ri lok'olaj tak raken jay ri ye riche (rixin) ri rachoch ri nu-Dios, y majun bey xtel ta pe chiril'. Y chiquij c'a riye' xtintz'ibaj^u wi rubi' ri nu-Dios y rubi' chuka' ri rutinamit ri nu-Dios. Y ri tinamit ri' ya ri c'ac'ac' Jerusalem,^v ri nika pe chila' chicaj riq'ui ri nu-Dios. Y chiril' xtintz'ibaj c'a chuka' ri c'ac'ac' nubi' riyin.¹³ Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias.

Ri nubij ri Jesucristo chare ri iglesia ri c'o pa tinamit Laodicea

¹⁴ Y tatz'ibaj c'a el chare ri ángel ri nichajin quiche (quixin) ri yin quiniman riyin, ri nibix iglesia chique ri yec'o chiril' pa tinamit Laodicea, y tatz'ibaj c'a el chare, chi riyin ri yik'alajsan ri kas kitzij,^w ri yinc'o chuka' riq'ui ri Dios pa rutiquiribel tek xban re ruwach'ulef,^x nbij c'a chique:

^jJud. 23. ^kIs. 52.1; 61.3, 10; Ap. 7.9, 13. ^lEx. 32.32; Sal. 69.28; Fil. 4.3; Ap. 21.27.

^mMt. 10.32. ⁿIs. 6.3; Lc. 1.32; Hch. 3.14. ^oJob 12.14; Is. 22.22; Mt. 16.19; Ap. 1.18. ^p2 Co. 2.12. ^qIs. 49.23; 60.14. ^r2 P. 2.9. ^sAp. 2.25; 22.7, 12, 20. ^tAp. 2.10. ^uAp. 14.1; 22.4. ^vGa. 2.26. ^wIs. 55.4. ^xPr. 8.22; Jn. 1.1, 2.

¹⁵ Riyin wetaman achique ri ibanon, ni xa ta yix tef, ni xa ta yix mek'en. Más ta utz chi can ta yix mek'en o can ta yix tef. ¹⁶ Pero ruma c'a chi ma yix ta mek'en, chuka' ma yix ta tef, xa yix liloj, rumari' xquixinxa' c'a el. ¹⁷ Ruma ri yix can nibij c'a chi yix beyoma' nibij chi can ronojel c'o iwuq'ui y majun chic c'a ri rajawaxic ta chiwe. Y ma iwetaman ta chi xa ti lawalo' oc ibanon, xa majun c'o ta iwuq'ui. Juyi' oc iwech ruma ri ibanon, ruma achi'el yix ch'anek, y chuka' yix achi'el moyi'. ¹⁸ Rumac'ari' nya' jun utzilaj ina'oj, chi tek ri yix nilok' k'anapuek, tilok'o' c'a ri c'o wuq'ui ri yin, riche (rixin) chi queri' can yixoc wi beyoma'.^a Ruma ri k'anapuek ri c'o wuq'ui ri yin, can utz wi, ruma k'axan chic pa k'ak!. Can majun chic c'a tz'il c'o riq'ui. Tek ri yix nilok' chuka' tziek, can tilok'o' c'a ri sakilaj tak tziek ri c'o wuq'ui ri yin, riche (rixin) chi nucuch ri iq'uixbal. Y queri' chuka' chi wuq'ui ri yin tilok'o' wi ri ak'om riche (rixin) chi niya' ri pa runak' tak iwech, riche (rixin) chi yixtu'un jabel. ¹⁹ Riyin can yichapon c'a chare jun winek y chuka' can nc'ajsa ruwech tek ma utz ta ri yeruben, ruma can nwajo^b wi ri winek ri!. Rumac'ari' ri yix can riq'ui ronojel iwánima titzolin chic pe ic'u'x wuq'ui. ²⁰ Y ri yin can yac'are' yinc'o apo chuchi' jay y can yisiq'uin (yinoyon) apo. Achique c'a ri xtac'axan pe wuche (wixin) y nujek pe ruchi' ri jay chinuwech,^c xquinoc c'a apo^d riq'ui y xquiwa' riq'ui. Y chuka' riya' xtiwa' wuq'ui ri yin.

²¹ Achique c'a chuka' ri can xtich'acon, can xtinya' c'a k'ij chare riche (rixin) chi nitz'uye' junan wuq'ui ri acuchi (achique) yin tz'uyul wi pa lok'olaj nuch'acat.^e Can achi'el ri xban chuwe ri yin tek xich'acon, can xitz'uye' wi apo riq'ui ri Nata' Dios ri acuchi (achique) tz'uyul wi pa lok'olaj ruch'acat. ²² Rumac'ari', achique ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a ri nubij ri Lok'olaj Espíritu chique ri iglesias.

Ri Dios niya'ox (nya') c'a ruk'tij ruc'ojlen chila' chicaj

4 ¹ Tek bitajnek chic ronojel ri!, yac'ari' tek ri yin ri Juan xintz'et c'a chic chi ri chicaj jakel jun puerta, y xinwac'ajaj c'a jun ch'abel. Yari' ri nabey ch'abel ri xinwac'ajaj, y ri ch'abel ri' can achi'el c'a ri nik'ajan jun trompeta.^f Y xubij c'a pe chuwe: Cajote' pe wawe!, y ri yin xtinc'ut c'a chawech ri xquebanatej ri xtibe apo.^g ² Y can yac'ari' tek xinna' chi ya ri Lok'olaj Espíritu^h ri uc'ayon wuche (wixin). Xintz'et c'a chi ri chicaj c'o jun lok'olaj ch'aquetⁱ y pa ruwi' ri ch'aquet ri' c'o c'a Jun ri tz'uyul. ³ Y ri tz'uyul pa ruwi' ri lok'olaj ch'aquet ri', can achi'el c'a nitzu'un ri abej ri nibix jaspe y cornalina chique, can sibilaj c'a nitzl'itz'an. Ri lok'olaj ch'aquet ri' sutin c'a pe rij ruma jun xcok'!^j Y ri xcok'! ri' rex c'a nitzu'un, achi'el ri abej ri nibix esmeralda chare. ⁴ Y ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet sutin c'a rij riq'ui juwinek cají' chic ch'aquet.^k Y yec'o chuka' juwinek cají'^l rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'! y jojun ye tz'uyul pa quiwi' ri ch'aquet ri', ye quicusalon c'a sakilaj tak tziek^m y ye

^y Os. 12.8. ^z Is. 55.1. ^a Mt. 13.44. ^b Job 5.17; Pr. 3.11; He. 12.5, 6. ^c Cnt. 5.2; Is. 1.18.

^d Jn. 14.23. ^e Mt. 19.28; 1 Co. 6.2; 2 Ti. 2.12; Ap. 2.26. ^f Ap. 1.10. ^g Ap. 1.1, 19. ^h Ez.

3.12; Ap. 1.10; 17.3; 21.10. ⁱ Is. 6.1; Jer. 17.12; Ez. 10.1; Dn. 7.9. ^j Ez. 1.28. ^k Ap. 11.16.

^l Ap. 5.6, 8, 14. ^m Ap. 3.4.

quicusalon chuka' coronas ri ye banon riq'ui k'anapuek.⁵ Yac'a ri pa nic'aj acuchi (achique) c'o ri Jun ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet, yebe'el c'a pe coyopa!ⁿ coklajay y ch'abel. Y chuwech apo yec'at c'a wuku' lámpara.^o Y ri k'ak' ri', yeri' ri wuku' espíritu riche (rixin) ri Dios.

⁶Ri chiril' chuwech apo ri lok'olaj ch'aquet, c'o c'a jun achi'el mar^p ri can achi'el vidrio nitzu'un y can junan riq'ui ri cristal. Pa nic'aj c'o ri lok'olaj ch'aquet, y sutin apo rij cuma ye cajil'^q ri can q'uiy runak' tak quiwech c'o. Can nojnek c'a quij riq'ui ri runak' tak quiwech.^r Ri nabey c'a chique ri ye cajil' ri' can achi'el c'a rubanic jun coj. Ri ruca'n achi'el c'a jun alaj wáquix. Ri rox achi'el c'a rupalej jun winek. Y yac'a ri rucaj, can achi'el c'a jun xic ri ruric'on ruxic' benak chicaj.^s Y ri cajil' ri', c'o waktek quixic'^t chiquijunal, y can nojnek wi c'a ri quij y ri ruxe' tak quixic' riq'ui ri runak' tak quiwech. Y chi pak'ij chi chak'a' niquia' ruk'ij ri Dios, y niqbij: Lok'olaj, lok'olaj, lok'olaj wi ri Ajaf. Dios ri can c'o uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nicowin nuben ronojel. Riya' can c'o wi pe ri pa rutiquiribel, c'o re wacami, y xtic'oe' chuka' re xtibe k'ij xtibe sek, yecha' c'a.

⁹Y tek quec'ari' niqbij ri ye cajil' ri' riche (rixin) chi niquia' ruk'ij ruc'ojlen ri tz'uyul pa lok'olaj ruch'acat, y riche (rixin) chuka' chi yematioxin c'a chare ri c'o riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek,¹⁰ can yac'ari' tek ri juwinek cajil' rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij yexuque' yemaje' ka chuwech ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet. Can niquia' c'a ruk'ij ri can c'o riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek. Y ri rijita'k tak achi'a' ri' niqelesala' c'a ri quicoronas y yequiya' apo chuwech ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet, y niqbij c'a chuka'.¹¹ Kajaf Dios, can ruc'amon (takal chawij) chi nac'ul ak'ij ac'ojlen y chuka' ri uchuk'a',^t ruma yit c'a riyit ri xabano y xaq'uiytisan ronojel ri cosas ri yec'o, ruma can queril' wi ri araybel.^u

Ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l can ruc'amon (takal chrij) chi nujek ri boron wuj

5 ¹Y riyin ri Juan xintz'et c'a chi ri Jun ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet, c'o jun wuj' boron ri ruchapon riq'ui ri rajquik'a!. Ri wuj ri', c'o tz'ibatal chuwech y chrij, y k'olin riq'ui wuku' raken sellos^w riche (rixin) chi ma nisolotej ta. ²Y can yac'ari' tek xintz'et jun ángel ri c'o sibilaj ruchuk'a!, y nurek ruchi' chubixic: ¿La c'o ta cami jun ri can ruc'amon (takal chrij) chi nrelesaj ri wuku' sellos ri achoj riq'ui k'olin wi ri wuj y nujek? xcha!. ³Pero majun. Xa can majun wi c'a ri ruc'amon (takal chrij) chi nujek ka ri wuj. Majun chuwech ri caj, ni xa ta pa ruwi' y ni xa ta chuxe' ri ruwach'ulef. Astape' ta chi xaxu (xaxe wi) riche (rixin) chi nutzu' juba!. ⁴Y riyin can sibilaj c'a yinok', ruma can majun c'a ri ruc'amon (takal chrij) riche (rixin) chi nujek ri wuj y nusiq'uij. Can majun c'o, astape' chi xaxu (xaxe) ta wi riche (rixin) chi nutzu' ka juba!. ⁵Y jun chique ri rijita'k tak achi'a' ri

ⁿEz. 1.13. ^oEx. 37.23; 2 Cr. 4.20; Zac. 4.2. ^p1 R. 7.23; Ap. 15.2. ^qEz. 1.5. ^rEz. 10.4.

^sIs. 6.2. ^tAp. 5.9, 12. ^uAp. 10.6; 14.7. ^vIs. 29.11; 34.16; Ez. 2.9; Ap. 6.1. ^wIs. 8.16; Dn. 12.4.

can c'o quik'ij, xubij chuwe: Ma catok' ta chic, tatz'eta' chi ri jun ri achi'el coj,^x ri riy rumam ca ri Judá^y y riy rumam ca chuka' ri rey David, Riya^z can ch'aconek chic riche (rixin) chi nicowin nrelesaj ri wuku' sellos y nujek ri wuj, xcha' chuwe.

⁶ Yac'ari' tek xintz'et chi c'o Jun ri achi'el Alaj Carne'l, ri socotajnek y k'alaj chi k'axnek chic pe pa camic.^z Riya^z pa'el c'a chirí' pa quinic'ajal ri lok'olaj tak ch'aquet, y pa quinic'ajal ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y pa quinic'ajal ri rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij. Y ri achi'el Alaj Carne'l ri' c'o wuku' ruc'a' y wuku' chuka' runak' tak ruwech.^a Y ri wuku' runak' tak ruwech ri', ye ri wuku' espíritu riche (rixin) ri Dios ri ye takon chi nej chi nakaj^b chuwech ri ruwach'ulef. ⁷Xpe c'a ri Jun ri achi'el Alaj Carne'l xberuc'ama' pe ri boron wuj pa rajquik'a' ri Jun ri tz'uyl pa lok'olaj ch'aquet. ⁸Y yac'a tek c'o chic ri boron wuj pa ruk'a', ri ye caji' ri can c'o q'uiy runak' tak quiwech y ye cachibilan ri juwinek caji' rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij, xexuque' xemaje' ka chuwech ri achi'el Alaj Carne'l. Y ri rijita'k tak achi'a' ri' quic'ualon c'a arpa^c y quic'ualon chuka' achi'el vasos ri ye banon riq'ui k'anapuek ri quiyalon pon chupan. Y ri pon ri', ruq'uxewach ri qui'oraciones^d ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios. ⁹Y ri rijita'k tak achi'a' ri' c'o c'a jun c'ac'ac' bix ri niquibajx,^e y ri bix ri' nubij c'a: Riyit ri can yit achi'el jun Alaj Carne'l, can ruc'amon wi (takal wi chawij)^f chi xbe'ac'ama' pe ri wuj, y can ruc'amon (takal chawij) chuka' chi ye'awelesaj ri sellos ri achoj riq'ui k'olin wi; ruma riyyit can xacamisex, y riq'ui ri aquiq'uel^g xojacol konojel riche (rixin) chi xoj-oc riche (rixin) ri Dios; xabachique ta na ri ye katil't kamama' y xabachique ta na ri kach'abel, y xabachique ta na chuka' ri katinamit y xabachique ta na ri karuwach'ulef.^h ¹⁰Xaben c'a chuka' chake chi xoj-oc reyes y sacerdotesⁱ riche (rixin) ri Katata' Dios, y junan xkojk'ato tzij pa ruwi' ri ruwach'ulef.

¹¹ Y c'ac'ari' xintz'et y xinwac'axaj quich'abel sibilaj q'uiy ángeles, ri quisutin qui' chrij ri lok'olaj ch'aquet, chiquij ri caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y chiquij ri rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij, y ri ángeles can pa millones^j ri yec'o chirí'. ¹²Y riye' can nquirek quichi' chubixic: Ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l ri xcamisex, can ruc'amon wi (takal wi chrij) chi c'o ruchuk'a'^k chi c'o rubeyomal y chi c'o etamabel riq'ui. Riya^z ronojel nicowin nuben. Y chuka' ruc'amon (takal chrij) chi niya'ox (nya') ta ruk'ij ruc'orlen, y chi xtinimirisex ta ri rubi'.

¹³ Y xenwac'axaj c'a chuka' quinojel ri ye ruq'uiytisan ri Dios ri yec'o chuwech ri caj, ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, ri yec'o chuxé' ri ruwach'ulef, y ri yec'o chupan ri mar, niquibij c'a: Ri tz'uyl chupan ri lok'olaj ch'aquet y ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, can xtinimirisex ta c'a rubi', can xtiya'ox (xtya') ta c'a ruk'ij y que ta chuka' ri' ri ruc'orlen, y xtik'alajin ta c'a ri nimalaj ruchuk'a'^l riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek, xecha!. ¹⁴Y ri ye caji' ri c'o q'uiy

^x Gn. 49.9. ^y He. 7.14. ^z Is. 53.7; Jn. 1.29. ^a Zac. 3.9. ^b Zac. 4.10; Ap. 4.5. ^c Ap. 14.2;

15.2. ^d Sal. 141.2; Ap. 8.3, 4. ^e Sal. 40.3. ^f Ap. 4.11. ^g Mt. 26.28; Hch. 20.28; Ro.

3.24-26; He. 9.12; 2 P. 2.1; 1 Jn. 1.7. ^h Dn. 4.1; 6.25. ⁱ Ex. 19.6. ^j Dt. 33.2; Sal. 68.17;

Dn. 7.10; He. 12.22. ^k Ap. 7.12. ^l 1 Cr. 29.11; Jn. 5.23; Ef. 3.21; Fil. 2.10.

runak' tak quiwech, xquibij c'a: Amén. Y ri juwinek caji' rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij can yac'ari' xexuque' xemaje' ka riche (rixin) chi xquiya' ruk'ij^m ri can c'o ruc'aslen riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek.

Tek ri Jesucristo xuchop rujakic ri wuj ri k'olin riq'ui wuku' raken sellos

6 ¹Y riyin xintz'et chi ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, xrelesaj ri nabey sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj.ⁿ Yac'ari' tek xinwac'axaj chuka' chi xch'o jun chique ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech. Ri rubanic ri nich'o, can achi'el c'a nik'ajan ri coklajay, y xubij c'a: iCatam pe! iTatz'eta' na pe!^o xcha' chuwe. ²Y can yac'ari' riyin xintz'et c'a jun quiej sek rij,^p ch'ocolben ruma jun ri ruc'uan jun ch'ab pa ruk'a!^p Xjach jun rucorona.^q Y riyal' xbe riche (rixin) chi nbech'acon, y can xtibech'acon wi.

³ Tek ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l xrelesaj ri ruca'n sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj, xinwac'axaj c'a chi xch'o ri ruca'n chique ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y xubij c'a: iCatam pe! iTatz'eta' na pe!^o xcha' chuwe. ⁴Y xbec'ulun pe jun quiej quek rij.^r Y ri ch'ocolbeyon riche (rixin), xjach c'a uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nuya' ch'a'oj chiquicojol ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, riche (rixin) chi queri' tiquicamisala' na qui!. Y xjach chuka' el jun nimalaj espada pa ruk'a!.

⁵ Tek ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l xrelesaj ri rox sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj, xinwac'axaj c'a chi xch'o ri rox chique ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y xubij c'a: iCatam pe! iTatz'eta' na pe!^o xcha' chuwe. Tek xitzu'un apo, xintz'et jun quiej k'ek^s rij, ch'ocolben ruma jun ri ruc'uan jun pajbel pa ruk'a!. ⁶Y xinwac'axaj c'a chuka' jun ch'abel ri acuchi (achique) yec'o wi ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y nubij c'a: Ri ca'il libras trigo can jun denario chic rajel, y can jun denario chuka' chic rajel ri waki' libras cebada. Yac'a ri aceite olivo y ri ruya'al uva majun taben ca chare.

⁷Tek ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l xrelesaj ri rucaj sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj, xinwac'axaj c'a chi xch'o ri ruq'uisbel chique ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, y xubij c'a: iCatam pe! iTatz'eta' na pe!^o xcha' chuwe. ⁸Yac'ari' tek xintz'et apo jun quiej k'en rij y ch'ocolben el ruma jun ri rubini'an Camic. Y chrij ri Camic ri' tzeketel c'a el ri jun ri ruq'uemewach ri lugar ri ye'apon wi ri caminaki!. Y pa ruk'a' c'a ri Camic y pa ruk'a' ri ruq'uemewach ri lugar ri ye'apon wi ri caminaki!, xjach c'a uchuk'a' chique riche (rixin) chi quequicamisaj jun rucaj parte chique ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef riq'ui espada, riq'ui wayjal, riq'ui yabil y quiq'ui ri chicop ri ye c'uxnel.^t

⁹ Tek ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l xrelesaj ri ro' sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj, xintz'et c'a chi chux'e' ri altar^u chiril' c'o ri cánima ri winek ri ye camisan ruma xquitzijoj ri ruch'abel ri Dios y ruma chuka' chi

^m 1 Cr. 16.36; Ap. 19.4. ⁿ Ap. 5.5, 7. ^o Zac. 6.3. ^p Sal. 45.4, 5. ^q Ap. 14.14. ^r Zac. 6.2.

^s Zac. 6.2. ^t Lv. 26.22; Ez. 14.21. ^u Lv. 4.7; Ap. 8.3; 9.13.

riye' can xquik'alajsaj qui^v chi quiniman ri Dios. ¹⁰Y ri cánima ri winek ri yec'o chuxel' ri altar ri', can niquirek c'a quichi' chubixic: Lok'olaj y kitzij Kajaf, ¿Ajan (jampe') c'a nak'et tzij pa quiwi' ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef? ¿Ajan (jampe') c'a naya' ruq'uexel chique ruma xoquicamisaj riyoj?^w yechá!. ¹¹Y yac'ari' tek xjach quitziak sek chiquijunal riche (rixin) chi niquicusa, y xbix chuka' chique chi c'a ticoyobej na juba! chic, ruma c'a yec'o na cachibil pa rusamaj^x ri Cristo, y cach'alal qui' quiq'ui pa rubi' ri Dios, ri c'a ma jane quecamisex ta cuma ri winek, can achi'el ri xquic'ulwachij el riye'.^y

¹² Yac'ari' tek xintz'et chi ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnell xrelesaj ri ruwakak sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj, y can yac'ari' tek xuben jun nimalaj silonel.^z Y ri k'ij ma xtzu'un ta chic, xa xk'eker achi'el jun pim tziek ri banon riq'ui rusmal jun chicop k'ek rij, ri tziek ri nucusex tek c'o bis. Y ri ic' quic' quic' nitzu'un.^a ¹³ Y ri ch'umila^b xebetzak pe ri chicaj y xeka pa ruwi' ri ruwach'ulef, can achi'el tek yebetzak pe ri ruwech ri higo ruma jun nimalaj cak'ik!. ¹⁴ Y ri caj xec'ol el' achi'el tibor el jun wuj. Y quinojel juyu^d y ri ruwach'ulef ri yec'o pa tak ya! xe'el el ri acuchi (achique) yec'o wi. ¹⁵ Y reyes ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, ri nic'aj chic aj k'atbel tak tzij, ri beyoma', ri ye capitanes quiche (quixin) achi'a' ri ye riche (rixin) ch'a'loj, ri winek ri c'o uchuk'a' pa quik'a'; chuka' quinojel ri mozos ri ye ximil pa samaj riq'ui jun patrón y quinojel ri ma ye ximil ta pa samaj, xquewaj c'a qui' pa tak jul y chucojol tak abej ri chuwech tak juyu'.^e ¹⁶ Y quinojel c'a ri winek ri' yech'o c'a chique ri juyu' y ri abej, y niquibila' c'a: Quixtzak pe^f chikij y kojiwewaj chuwech la tz'uyul pa lok'olaj ch'quet. Y kojiwewaj chuwech ri ruc'ayewal ri xtuya' ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnell.^g ¹⁷ Ruma xoka yan ri k'ij^g tek nika pe ri royowal y majun c'a xticowin xtipale' ta ca,^h xecha!.

Ri 144,000 israelitas ri xya'ox (xya') quetal chi nic'aj tak quiwech

7 ¹Tek banatajnek chic ronojel ri', yac'ari' tek riycin ri Juan xentz'et ye caji' ángeles.ⁱ Jojun ángel ye pa'el pa jojun ruxquina'il ri ruwach'ulef, quik'aton ruwech ri caji' cak'ik!^j riche (rixin) chi ma nipe ta ri cak'ik' ri' pa ruwi' ri ruwach'ulef, pa ruwi' ri mar, y pa quiwi' ri che!. ² Y xintz'et chuka' chi c'o jun chic ángel ri njote' chicaj quere' pa relebel k'ij, ruc'uan ri sello pa ruk'a' riche (rixin) ri c'aslic Dios. Y ri ángel ri' xurek apo ruchi' chique ri ye caji' chic ángeles, ri can ya'on wi pe uchuk'a' chique riche (rixin) chi nbequiya' ruc'ayewal pa ruwi' ri ruwach'ulef y ri mar. ³ Y xubij c'a ri jun ángel chique ri ye caji': Majun na pake' ruc'ayewal^k niya' pa ruwi' ri ruwach'ulef, ni xa ta pa

^v Fil. 2.17; 2 Ti. 1.8; Ap. 12.17; 20.4. ^w Gn. 4.10; Zac. 1.12. ^x Ap. 14.13. ^y He. 11.40.

^z Jl. 2.10; Ap. 16.18. ^a Jl. 3.15; Mt. 24.29; Hch. 2.20. ^b Ap. 8.10; 9.1. ^c Sal. 102.26; Is. 34.4; He. 1.12. ^d Jer. 3.23; 4.24. ^e Is. 2.19. ^f Os. 10.8; Lc. 23.30. ^g Is. 13.6; Sof. 1.14.

^h Sal. 76.7. ⁱ Sal. 34.7; He. 1.14. ^j Ex. 15.10; Sal. 147.18; Is. 27.8; Dn. 7.2; Jon. 1.4. ^k Ap. 6.6; 9.4.

ruwi' ri mar y ni xa ta pa quiwi' chuka' ri che', ruma nabey c'o chi nikaya' na quetal^l ri ye rusamajel ri Katata' Dios chi nic'aj tak quiwech, riq'ui ri sello.

⁴ Yac'ari' tek riyin ri Juan xinwac'axaj^m c'a chi ye ciento cuarenta y cuatro milⁿ israelitas ri xya'ox (xya') quetal. Yec'ari' ri xecha'ox (xecha') chiquicojol ri winek riche (ixin) ri cablajuj tinamit ri rubanon ri nimalaj tinamit Israel. ⁵ Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Judá. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Rubén. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Gad. ⁶ Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Aser. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Neftalí. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Manasés. ⁷ Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Simeón. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Leví. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Isacar. ⁸ Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Zabulón. Ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri José, y ye cablajuj mil chique ri ye riy rumam ca ri Benjamín. Y yec'a quinojel ri' ri xya'ox (xya') quetal chi nic'aj tak quiwech.

**Ri quicusalon sakilaj tak tziek ye ri ye colotajnek
chic pe chupan ri nimalaj tijoj pokonal**

⁹ Tek ntz'eton y wac'axan chic ka ronojel ri', yac'ari' tek riyin ri Juan xintz'et chuka' sibilaj ye q'uiy chi winek ri ma junan ta ruwach'ulef yepe wi, ma junan ta ri ye cati'l quimama', ma junan ta quitinamit y ma junan ta quich'abel. Quinojel c'a ri winek ri' yec'o c'a apo chuwech ri tz'uyl chupan ri lok'olaj ch'aquet y chuwech chuka' apo ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnel'. Y ri winek ri' can majun c'a ri nicowin ta najlan quiche (quixin), ruma can sibilaj ye q'uiy.^o Y sek c'a ri quitziak^p ri ye quicusán, y ye quic'ualon ruxak palma pa tak quik'a!. ¹⁰ Y quinojel niquirek quichi' y niquibij: Re xojcolotej,^q can ya c'a ri ka-Dios ri tz'uyl pa lok'olaj ch'aquet ri xbanó, y chuka' ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnel', yechá!. ¹¹ Y quinojel c'a ri ángeles ye pa'el quisutin qui' chrij ri lok'olaj ch'aquet, y quisutin qui' chiquij ri rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij y ri ye cají' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech.^s Y riche (ixin) c'a chi niquiya' ruk'ij ri Dios, can xexuque' xemaje' ka chuwech. ¹² Y niquibij c'a: Amén. Can ya c'a ri rubi' ri ka-Dios ri xtiya'ox (xtya') ta c'a ruk'ij. Ruma Riya' can c'o wi ruc'ojlen, y ya Riya' ri Rajaf ri na'oj. Ya chuka' Riya' ri ruc'amón (takal chrij) chi nic'ulu ri matioxinic. Riya' can c'o ruk'ij, can ronojel wi nicowin nuben, y can c'o ruchuk'a' riche (ixin) xtibe k'ij xtibe sek.^t Amén, yechá!.

¹³ Yac'ari' tek jun c'a chique ri rijita'k tak achi'a' ri can c'o quik'ij xuc'utuj c'a chuwe: ¿Awetaman ye achique c'a chi winek la', la sek sek quitziak quicusán? ¿Y awetaman chuka' acuchi (achique) yepe wi? xcha' chuwe.

¹⁴ Y riyin ri Juan xinbij c'a chare: Ajaf, Riyit jabel awetaman achique chi winek la', xicha!. Y Riya' xubij c'a chuwe: Yec'are' ri ye elenak chic pe chupan ri nimalaj

^lEz. 9.4; Ap. 13.16; 14.1; 22.4. ^mAp. 9.16. ⁿAp. 14.1. ^oAp. 5.9. ^pAp. 3.5. ^qSal. 3.8; Is. 43.11; Jer. 3.23; Os. 13.4. ^rAp. 5.13. ^sAp. 4.6. ^tAp. 5.13.

tijoj pokonal chuwech ri ruwach'ulef, y quich'ajch'ojsan pe qui' y quibanon pe sek^u chare ri quitziak, ruma quich'ajon pe chupan ri ruquip'uel ri Jesucristo^v ri achi'el Alaj Carnel¹. ¹⁵Y rumari^w yec'o apo riq'ui ri Dios, chupan ri rachoch, y chi pak'ij chi chak'a^x niquiben rusatamaj. Y ri Dios tz'uyul c'a chupan ri lok'olaj ruch'acat ye ruchajin,^y ruma can qui'ui c'o wi. ¹⁶Re winek c'a re' man chic xquewayjan ta, ni man chic xtichaki^j ta quichi'. Man chic xquec'at ta chuvak'ij, ni ma xtiquina' ta chuka' ni jun c'aten.^x ¹⁷Ruma can ya ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnel^l, ri c'o chuka' pa runic'ajal ri acuchi (achique) c'o wi ri lok'olaj ch'aquet, can ya wi Riyaⁱ ri nichajin quiche (quixin) ri winek ri!. Y can yeruchajij^y achi'el yechajix ri carne'l, y can yeruc'uaq c'a chuka' riche (rixin) chi nuya' quiya' ri pa tak ralaxbel (rutz'ucbel) ya' riche (rixin) c'aslen. Y ri Dios can xtusu' c'a el ri ruya'al quiwech.^z

Ri xbanatej tek ri Jesucristo xrelesaj ri ruq'uisbel sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj

8 ¹Y yac'a tek ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carnel^l xrelesaj ri ruwuk sello ri achoj riq'ui k'olin wi ri boron wuj,^a ri chila' chicaj achi'el xa jun nic'aj hora ri majun xk'ajan. ²Y xentz'et c'a ri ye wuku' ángeles ri ye pa'el apo chuwech ri Dios. Y chique c'a ri wuku' ángeles ri' xjach jojun trompeta.^b ³Y can yac'ari^c tek xintz'et chi xpe jun chic ángel^d ruc'amom pe jun puc'bel (ponobel) ri banon riq'ui k'anapuek, y xbeapa'e^e chuwech apo ri altar.^f ⁴Y xbejach c'a pe q'uiy pon chare, riche (rixin) chi queri^g nuporoj pa ruwi' ri altar ri banon riq'ui k'anapuek, ri c'o apo chuwech ri lok'olaj ch'aquet. Ri pon nrachibilaj ri' riq'ui ri qui'oraciones ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios. ⁵Y ri rusibil ri pon y ri qui'oraciones ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios, can nik'alajin wi c'a chi pa ruk'a^h ri ángel ye'el wi elⁱ y ye'apon anej c'a chuwech ri Dios. ⁶Can yac'ari^j tek ri ángel xberuc'ama^k chic pe ri puc'bel (ponobel) y xberuya^l pe racheck k'ak' chupan, ri c'o pa ruwi' ri altar. Y c'ac'ari^m xuq'uek ri k'ak' c'a pa ruwi' ri ruwach'ulef xintz'et ri yin. Y yariⁿ tek xepe coklajay,^f ch'abel, coyopa', y xuben chuka' jun nimalaj silonel.^g

Tek ri ángeles xquixupuj ri trompetas

⁶Y ri wuku' ángeles ri ye uc'uayon trompetas, can yac'ariⁱ xquichojmirisala^j qui' riche (rixin) chi yequixupuj ri trompetas.

⁷Y tek ri nabey^h ángel xuxupuj ri rutrompeta, can yac'ari^l tek xka sakboch y c'o chuka' k'ak' xolon riq'ui quic' ri xc'ak pa ruwi' ri ruwach'ulef.ⁱ ⁸Y xa juba' ma pa nic'aj chare ronojel ri che^l xec'at y queri^m c'a chuka' ronojel ri k'ayis^k xec'at ruma ri k'ak'!

^u Is. 1.18; Zac. 3.3-5; He. 9.14; Ap. 1.5. ^v 1 Jn. 1.7. ^w Is. 4.5, 6. ^x Sal. 121.6; Is. 49.10.

^y Sal. 23.1. ^z Is. 25.8. ^a Ap. 5.1. ^b Lv. 25.9, 10. ^c Hch. 7.30. ^d Ex. 30.1. ^e Sal. 141.2.

^f Sal. 18.13; Is. 30.30; He. 12.18, 19. ^g 2 S. 22.7-9; 1 R. 19.11; Hch. 4.31; Ap. 11.19; 16.18.

^h Ap. 16.2. ⁱ Ez. 38.22. ^j Is. 2.13. ^k Ap. 9.4.

⁸ Yac'a tek ri ruca'n ángel xuxupuj ri rutrompeta, can xintz'et c'a jun achi'el nimalaj juyu' ntajin nic'at ri xc'ak pa mar. Y xa juba' ma pa nic'aj chare ri mar xpotej chi quic!.¹ ⁹ Y rumari' chi xa juba' ma pa nic'aj chique quinojel ri chicop ri yec'o pa mar xecom, y xa juba' ma pa nic'aj chique ri barcos ri ye benak pa ruwi' mar xeq'uis.

¹⁰ Y tek ri rox ángel xuxupuj ri rutrompeta, xintz'et c'a chi jun nimalaj ch'umil nibiro pa k'ak' xbetzak pe chila' chicaj.² Y ri ch'umil ri' xka c'a pa raken tak ya' y xa juba' ma pa nic'aj chique ri raken tak ya' y ri ralaxbel (rutz'ucbel) tak ya'³ ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef ri xka wi. ¹¹ Ri ch'umil c'a ri' c'ayilaj k'ayis rubi', y xa juba' ma pa nic'aj chique ri ya' q'uey q'uey⁴ xuben chique. Y rumari' ye q'uiy c'a winek ri xecom.

¹² Y ri rucaj ángel xuxupuj c'a ri rutrompeta, y xa juba' ma pa nic'aj chare ri k'ij, xa juba' ma pa nic'aj chare ri ic' y xa juba' ma pa nic'aj chuka' chique ri ch'umila', xemayamo!. Ma xetz'uun ta chic jabel.⁵ Y xuben chi xa juba' ma nic'aj k'ij ri ma xtzu'un ta chic ri k'ij. Y can queri' c'a chuka' xuc'ulwachij ri ak'a!. Xa juba' ma pa nic'aj chuka' ri ma xtzu'un ta chic ri ic' y ri ch'umila'.

¹³ Y yac'ari' tek xintz'et y xinwac'axaj chuka' chi tiropop benak jun ángel pa runic'ajal ri caj, y can nurek c'a ruchi' chubixic: Juyi' oc quiwech, juyi' oc quiwech rumá sibilaj ruc'ayewal⁶ c'a ri xtiquic'ulwachij ri winek chuwech ri ruwach'ulef, tek xquek'ajan pe ri oxi' chic trompetas ri xa yexupux yan cuma ri ángeles, xcha!

9 ¹Y can yac'ari' tek ri ro' ángel xuxupuj ri rutrompeta, y xintz'et c'a chi c'o jun ch'umil ri xtzak pe chila' chicaj y c'a chuwech ruwach'ulef xka wi. Y ri ch'umil ri' xjach c'a pa ruk'a' ri rulawa'l'il ri itzel jul ri k'eku'm rupan.² Y ri ch'umil ri', xberujaka' pe ri ruchi' ri itzel jul ri k'eku'm rupan. Y chupan c'a ri jul ri' xbe'el c'a pe sibilaj sib, achi'el sib riche (rixin) jun nimalaj horno. Ri sib c'a ri xbe'el pe chupan ri itzel jul ri k'eku'm rupan, xutz'apij c'a ruwech ri k'ij,³ y xunojsaj ruwech ri caj. ³Y chupan ri sib ri' xebec'ulun c'a pe sac',⁴ y xebe pa ruwi' ri ruwach'ulef. Y ri sac' ri' xya'lox (xya!) c'a uchuk'a' chique riche (rixin) chi can yecowin niquiben achi'el niquiben ri alacrán (k'asnal'). ⁴Y xbix c'a chique chi majun ruc'ayewal⁵ niquia' ta pa ruwi' ri che', ni xa ta pa ruwi' ri tico'n o ri k'ayis⁶ ri c'o chuwech ri ruwach'ulef. Xaxu (xaxe wi) pa quiwi' ri winek ri ma ya'on ta quetal chi nic'aj tak quiwech⁷ rumá ri Dios. ⁵Pero ri uchuk'a' ri ya'on chique ma riche (rixin) ta chi yequicamisaj ri winek, xaxu (xaxe wi) riche (rixin) chi yequiya' pa k'axomal wu'o' ic!. Y ri k'axomal c'a ri', can achi'el c'a ri k'axomal ri niquia' ri alacrán (k'asnal') tek niquisti' (niquich'op) jun winek. ⁶Yec'a k'ij ri' tek ri winek xtiquicanola' ri quicamic rumá ri k'axomal ri niquisti' xtamnej el chiquiwech.

¹Ez. 14.19. ²Ap. 9.1. ³Ap. 16.4. ⁴Ex. 15.23; Jer. 9.15; 23.15. ⁵Is. 13.10; Am. 8.9.

⁶Ap. 9.12; 11.14. ⁷Ap. 17.8; 20.1. ⁸Jl. 2.2, 10. ⁹Ex. 10.4. ¹⁰Ap. 6.6; 7.3. ¹¹Ap. 8.7.

^wEz. 9.4; Ap. 14.1. ^xJob 3.20-22; 7.15; Is. 2.19; Os. 10.8; Ap. 6.16.

⁷Y ri quibanic c'a ri sac' ri!, achi'el ri quiej' ri banon chic el quichojmil riche (rixin) chi yebe pa ch'a'oj. Ri pa quijolon (quiwi') quic'uan c'a achi'el jun corona ri banon riq'ui k'anapuek, y ri quipalej can achi'el c'a quipalej winek.

⁸Can c'o c'a chuka' rusmal tak quiwi' achi'el ri rusmal quiwi' ri ixoki!. Y ri quey achi'el quey ri coj.^z ⁹Ri quij can achi'el c'a ch'ich!. Ri quixic' can sibilaj c'a nik'ajan, achi'el yek'ajan ye q'uiy carruajes ye kiriren cuma quiej y jun anin (anibel) ye benak riche (rixin) chi yebe pa ch'a'oj.^a ¹⁰Ri quijey achi'el quijey ri alacrán (k'asna'j), y c'o ri quich'utal chutza'n. Y riq'ui ri quich'utal ri' yecowin c'a yequiya' ri winek pa k'axomal, wu'o' ic!. ¹¹Y ri qui-rey^b ri sac' ri!, ya ri ángel ri rajawalul ri itzel jul ri k'eku'm rupan. Ri qui-rey ri sac' ri! Abadón c'a nibix chare ri pa ch'abel hebreo y Apolión c'a nibix chare ri pa ch'abel griego.

¹²Xk'ax c'a ri jun nabey ruc'ayewal ri!, pero c'a c'o na chic ca'il yecanaj ca.

¹³Y tek ri ruwakak ángel xuxupuj ri rutrompeta, xinwac'axaj c'a jun ch'abel ri xel pe chiquicojol ri caji' uc'a' ri yec'o chare ri altar ri banon riq'ui k'anapuek,^d ri c'o apo chuwech ri Dios. ¹⁴Y ri ch'abel ri' xubij c'a chare ri ruwakak ángel ri xxupun ri trompeta: Que'aquira' c'a ri caji' ángeles ri ye ximil ca chuchi' ri nimalaj raken ya' Eufrates,^e xuche'ex.

¹⁵Y quec'ari' tek xebequir ca ri caji' ángeles, riche (rixin) chi yequicamisaj ri winek. Can chojmirisan c'a ruma ri Dios achique hora, achique k'ij, achique ic' y achique juna' yequir ri caji' ángeles ri!. Y xa juba' ma pa nic'aj chique ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef ri xquequicamisaj. ¹⁶Xinwac'axaj c'a ri janipe' chi achi'a' ri ye riche (rixin) ch'a'oj ri ye ch'ocol chiquij tak quiej,^f ri yec'o quiq'ui ri ángeles ri!, y xinwac'axaj c'a chi yec'o ca'il ciento millones.

¹⁷Y can chupan c'a ri achi'el wachic' ri xinben, xentz'et c'a ri quiej.^g Y ri ye ch'ocol chiquij, ye quicusalon c'a ch'ich' ri niquitobej ri ruwa tak quic'u'x, y ri ch'ich' ri' quek, k'en y azul c'a ri yetzu'un. Y ri quijolon (quiwi') ri quiquiej xa achi'el quijolon (quiwi') ri coj.^h Y k'ak!, sib y azufre ri ntel c'a ri pa tak quichi!. ¹⁸Y ri k'ak!, ri sib y azufre ri ye'el ri pa tak quichi' ri quiej, ya c'a ri' ri xeq'uiso quiche (quixin) xa juba' ma pa nic'aj chique quinojel ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef. ¹⁹Ri uchuk'a' ri ya'on chique ri quiej ri!, can pa tak quichi' y tzan tak quiej' c'o wi, ruma ri quijey can c'o rujolon (ruwi!) achi'el cumatz, y yari' niquicusaj tek niquiben pokon chique ri winek.

²⁰Yac'a ri winek ri ma xecom ta astape' chi can xka ri ruc'ayewal ri' pa quiwi!, riye' can man c'a xtzolin ta pe quic'u'x. Xa can c'a xequibanala' na ri etzelal.^j C'a xequiyala' na quik'ij ri itzel tak espíritu,^k xequiyala' na quik'ij ri dios ri xa ye banon cuma winek, ri ye quibanon^l riq'ui k'anapuek, sakapuek, abej, che' y riq'ui ri ch'ich' ri nibix bronze chare. Yeri' ri xequiya' quik'ij ri

^y Jl. 2.4. ^zSal. 57.4; Jl. 1.6. ^aJl. 2.5. ^bJn. 8.44; 12.31; 14.30; Ef. 2.2; 2 Ts. 2.3-10.

^cAp. 8.13. ^dEx. 30.3; Ap. 8.3. ^eGn. 2.14; 2 S. 8.3; Jer. 51.63; Ap. 16.12. ^fEz. 38.4.

^gIs. 5.28. ^h1 Cr. 12.8. ⁱIs. 9.15. ^jDt. 31.29; 2 Cr. 28.22; Jer. 5.3. ^kDt. 32.17; Sal.

106.37. ^lSal. 115.4; Is. 2.8; Jer. 44.8; Dn. 5.23; Hch. 17.29.

winek ri', y xa ye dios ri ma yetzu'un ta, ni ma ye'ac'axan ta y ni ma yebiyin ta chuka!. ²¹Ma xtzolin ta pe quic'u'x ruma ma xquiya' ta ca ri banoj camic, ri banoj itz y ri banoj alek', y ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' ma xquiya' ta ca chi niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun.

Ri ángel ri uc'uayon jun ti alaj libro

10 ¹Y yac'ari' tek riyin xintz'et chic c'a jun ángel, ri can c'o ruchuk'a' y ruchapon c'a pe rukajen chicaj tek xintz'et. C'o pa jun sutz!, y c'o jun xcok'a^{lm} pa ruwi!. Xintz'et c'a chuka' chi ri rupalej ri ángel ri' can achi'el c'a nitzu'un ri k'lij.ⁿ Y ri raken achi'el ruxak tak k'ak!. ²Y c'o jun ti libro jakel ruc'uan pa ruk'a!. C'ac'ari' ri raken ri c'o pa rajquik'a' xuya' pa ruwi' ri mar, y ri raken ri c'o pa rajxocon xuya' pa ruwi' ri ruwach'ulef. ³Ri ángel^p c'a ri', can nurek ruchi' tek nich'o, can achi'el tek nurek ruchi' jun coj. Y tek ch'onak chic ka, yec'o c'a wuku' achi'el coklajay^q ri xebech'o pe. ⁴Y tek ye ch'onak chic c'a pe ri wuku' achi'el coklajay ri', can yac'ari' tek riyin ya xa nchop ka rutz'ibasic ri xquibij. Pero c'o c'a jun ch'abel ri xinwac'axaj ri petenak chila' chicaj, y xubij c'a pe chuwe: Xaxu (xaxe wi) awuq'ui riyyit' tic'oje' wi ka ri ch'abel ri xquibij ri wuku' achi'el coklajay, y man c'a tatz'ibaj ta.

⁵ Y ri ángel ri ruya'on jun raken pa ruwi' ri mar y jun raken pa ruwi' ri ruwach'ulef, xintz'et c'a chi xuyec' ri ruk'a' chicaj, ⁶y xubij c'a: Riyin nben jurar chuwech ri can c'o wi petenak k'lij, petenak sek y c'o riche (rixin) xtibe k'lij xtibe sek,^t ri xbano ri caj y ri yec'o chuwech, ri xbano ri ruwach'ulef y ri yec'o chuwech, ri xbano ri mar y ri yec'o chupan; can chuwech c'a Riya' nben wi jurar chi ma xtik'ax ta chic más tiempo. ⁷Ruma can ya tek xtuxupuj ri rutrompeta ri ruwuk^u ángel, can yac'ari' tek xtibanej ri ewat el pe ruma ri Dios. Can xtibanej achi'el ri xubij ca chique ri ye rusamajel ri xek'alajsan ri ruch'abel ojer ca, ri nibix profetas chique, xcha'!

⁸ Y ri ch'abel ri petenak chila' chicaj ri xinwac'axaj yan ka, xch'o chic c'a pe chuwe jun bey y xubij: Cabiyin y jac'ama' pe la jun ti libro jakel ri ruc'uan pa ruk'a' la jun ángel la ruya'on jun raken pa ruwi' ri mar, y la jun chic ruya'on pa ruwi' la ruwach'ulef, xcha' chuwe.

⁹Can xibe wi c'a apo riq'ui ri ángel, y xinc'utuj ri ti alaj libro chare. Y ri ángel xubij c'a chuwe: Tachapa' c'a re wuj re' y tatija'.^v Y ri pan achi' xtana' chi achi'el ruqui'il ri cab^w xtuben. Yac'a ri apan q'uey q'uey xtuben, xcha' chuwe.

¹⁰ Y riyin can xbenc'ama' c'a pe ri ti libro pa ruk'a' ri ángel, y xintij ka. Y xinna' na wi chi ri pa nuchi' can achi'el ruqui'il ri cab^x xuben, pero ri nupan can q'uey q'uey na wi xuben. ¹¹Y ri ángel ri' xubij c'a chuwe: C'o c'a chi nak'alajsaj jun bey chic ri nubij ri Dios chawe chiquij ye q'uiy tinamit,

^m Ez. 1.28. ⁿ Mt. 17.2. ^o Ap. 1.15, 16. ^p Ap. 15.1, 7. ^q Ap. 8.5; 14.2. ^r Dt. 29.29; Is.

8.16; 29.11; Dn. 8.26; 12.4. ^s Dn. 12.7. ^t Jer. 10.10; Dn. 12.7; Ap. 1.18; 4.9. ^u Ap. 11.15.

^v Ez. 2.8; 3.1. ^w Sal. 19.10; 104.34; Jer. 15.16. ^x Ez. 3.3.

chiquij cocoj y nima'k tak tinamit ri yec'o chuwech re ruwach'ulef, chiquij ri aj k'atbel tak tzij, y chiquij ri winek ri ma junan ta quich'abel, xinuche'ex.

Ri ye ca'i' ri yek'alajsan ri ruch'abel ri Dios

11 ¹Y xbebach c'a pe jun aj chuwe,^y ri achi'el jun che' riche (rixin) etabel.^z Y xbix c'a chuka' chuwe: Cabiyin y tawetaj rupan ri rachoch ri Dios, tawetaj ri altar, y que'awajlaj pe ri janipe' ri yeya'o ruk'ij ri Dios chiri!. ²Yac'a ri ruwajay^a ri riche (rixin) ri rachoch ri Dios, ma tawetaj ta, ruma xa jachon chic pa quik'a' ri winek ri ma ye israelitas ta. Cawinek ca'l' ic!^b ri xtiquipalbej^c ri lok'olaj tinamit. ³Y riyin xtinya' c'a el uchuk'a' chique ri ye ca'i' nusamajel ri xquek'alajsan ri nuch'abel.^d Y oxi' juna' riq'ui nic'aj^e ri xtiquitzijoj ri nuch'abel chique ri winek, y quicusalon c'a chuka' tziek riche (rixin) bis, xinuche'ex.

⁴Y ri ye ca'i' c'a ri' ri xquetzijon ri xtuk'alajsaj ri Dios chique, ye junan riq'ui ri ca'i' che' olivos,^f chuka' ye junan riq'ui ri ca'i' candeleros, ri yec'o apo chuwech ri Dios ri Rajaf ri ruwach'ulef. ⁵Y wi c'o c'a jun winek ri nrajo' nuben jun etzelal chique ri ye ca'i' ri', ma xticowin ta chiquij. Ruma ri ye ca'i' ri', can ntel c'a k'ak!^g pa tak quichi' riche (rixin) chi yequiq'uis ri yec'ulu'an quiche (quixin). Y ri jun ri can c'o c'a nrajo' nuben chique, can xtiq'uis wi c'a ruma ri k'ak' ri ntel pa tak quichi' ri ye ca'i' ri'. ⁶Can ya'on c'a chuka' uchuk'a' chique ri ye ca'i' ri', riche (rixin) chi niquitz'apij ri caj, riche (rixin) chi queri' ma nika ta job^h chupan ri tiempo tek riye' niquik'alajsaj ri nibix chique ruma ri Dios. Y ya'on c'a chuka' uchuk'a' chique riche (rixin) chi niquiben quicⁱ chare ri ya', y riche (rixin) chuka' chi niquiya' xabachique ruwech k'axomal pa ruwi' ri ruwach'ulef tek nicajo!. ⁷Y tek ri ye ca'i' ri' quiq'uison chic ruk'alajsaxic ri yatajnek chique chi niquik'alajsaj, ri itzel chicop ri ntel pe chupan ri itzel jul ri k'eku'm rupan, xtuchop c'a ch'a'oj quiq'ui ri ye ca'i' ri', y xqueruch'ec^j y xquerucamisaj. ⁸Y ri quich'acul xquec'oje' ca ri pa nimabey riche (rixin) ri nimalaj tinamit. Tinamit ri acuchi (achique) xcamisex wi chuwech ri cruz ri Kajaf Jesucristo,^k tinamit ri nibix chuka' achi'el Sodoma chare y nibix chuka' achi'el Egipto chare. ⁹Y oxi' c'a k'ij riq'ui nic'aj xquec'oje' ri quich'acul ri achi'a' ri' chiquiwech ri winek ri ma junan ta quitinamit, ma junan ta ri ye cati't quimama', ma junan ta quich'abel y ma junan ta quiruwach'ulef.^l Y ri winek ri' can ma xtiquiya' ta c'a k'ij chi xquebemuk ca ri caminaki^m ri!. ¹⁰Y ri winek c'a ri' can sibilaj xquequicot ruma ri ye ca'i' profetas xecom. Y ruma ri sibilaj quicoten ri', can xquequibanala' c'a sipanic ri chiquiwech ka riye'; ruma can xquitij c'a pokon pa quik'a' ri ye ca'i' ri xek'alajsan ri ruch'abel ri Dios.ⁿ ¹¹Yac'a tek k'axnek chic ri oxi' k'ij riq'ui nic'aj, ri Dios xuben c'a chi

^yEz. 40.3. ^zZac. 2.1. ^aEz. 40.17. ^bAp. 13.5. ^cDn. 8.10; Lc. 21.24. ^dAp. 19.10. ^eAp.

^fSal. 52.8; Zac. 4.3. ^gJer. 5.14. ^h1 R. 17.1; Stg. 5.16, 17. ⁱEx. 7.19. ^jDn. 7.21;

Zac. 14.2. ^kHe. 13.12. ^lAp. 17.15. ^mSal. 79.2, 3. ⁿAp. 11.3.

xebec'astej pe^o ri ye ca'i! achi'a! ri!. Rumari! riye! can xepa'e! chic c'a el jun bey. Y ri winek ri xetz'eto quiche (quixin), can sibilaj c'a xquixibij qui!. ¹²Y ri ye ca'i! ri xek'alajsan ruch'abel ri Dios ri xec'astej el, xquic'axaj c'a chi c'o jun ri nich'o pe chique riq'ui ruchuk'a! ri chila' chicaj,^p y nubij c'a pe chique: Quixjote' pe wawе!, xcha!. Y ri ye cal'i! ri! can xebe c'a el chicaj pa jun sutz!^q Y ri winek ri xe'letzelan quiche (quixin), can xequitz'et c'a el tek xebe chila' chicaj. ¹³Y can yac'ari! tek xpe jun nimalaj silonel' chuwech ri ruwach'ulef, y jun c'a chique ri lajuj partes riche (rixin) ri tinamit xwulutej. Y ye wuku' mil winek ri xecom ruma ri silonel. Yac'a ri nic'aj chic winek ri yec'o chupan ri tinamit ri!, ri ma xecom ta, xpe c'a nimalaj xibinri'il chique. Y xquiya! c'a ruk'tij ruc'ojlen ri Dios ri c'o chila' chicaj.

¹⁴Y quec'ari! xk'ax ca ri ruca'n ruc'ayewal pa ruwi! ri ruwach'ulef. Y can ya chic c'a ri! chanin petenak ri rox ruc'ayewal.^s

Tek ri ruwuk ángel xuxupuj ri rutrompeta

¹⁵Y yac'ari! tek ri ruwuk ángel xuxupuj ri rutrompeta.^t Y yec'o ri riq'ui quichuk'a! xech'o pe ri chila' chicaj, y xquibila! c'a: Ri tinamit ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, wacami ye riche (rixin) chic ri Kajaf Dios y ye riche (rixin) chic chuka' ri Cristo ri cha'on pe ruma ri Dios. Y can ya Riya! ri xtik'ato tzij riche (rixin) xtibe k'l'ij xtibe sek,^u xecha!. ¹⁶Y ri juwinek' cajil' rijita'k tak achi'a! ri can c'o quik'ij ri ye tz'uyul apo chuwech ri Dios, can yac'ari! tek xexuque' xemaje' ka riche (rixin) chi xquiya! ruk'ij. ¹⁷Y tek yetajin c'a chuya'ic ruk'ij ri Dios, niquibij c'a: Kajaf Dios, matiox nikaya' chawe riyit ri can c'o uchuk'a! pan ak'a! riche (rixin) chi yacowin naben ronojel y can yitc'o wi pe ri pa rutquiribel, yitc'o wacami, y xcac'oje' chuka' re xtibe apo.^w Matiox nikaya' chawe ruma wacami achapon rucusacic ri nimalaj awuchuk'a!, yit c'a ri yit ri nimalaj Aj K'atbel Tzij. ¹⁸Ri tinamit ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef yacatajnek c'a coyowal chawij ri yit, pero xa can xoka ri k'l'ij riche (rixin) chi ri yit naya' ri awoyowal pa quiwi!. Y can yac'a chuka' re! xoka ri k'l'ij riche (rixin) chi ri yit nak'et tzij^x pa quiwi! ri caminaki!. Pero chique ri asamajel ri yek'alajsan ri ach'abel ri nibix profetas chique y chique ri lok'olaj tak awalc'ual y ri yeaya'o ak'ij, can xtaya! c'a utzilaj rajel ruq'uemel chique, chi ch'uti'k chi nima'k. Y can xoka c'a chuka' ri k'l'ij chi ri yit naq'uis quik'ij ri winek ri yetajin niquiq'uis ruk'ij ri ruwach'ulef, xecha' ri juwinek cajil' rijita'k tak achi'a! ri can c'o quik'ij.

¹⁹Y yac'ari! tek ri rachoch ri Dios chila' chicaj, xjakatej ri ruchi!. Y can nik'alajin c'a pe ri cáxa^y ri riche (rixin) ri rutrato ri Dios. Y xepe c'a coyopa!, ch'abel, coklajay, jun nimalaj silonel, y nima'k tak sakboch.

^o Gn. 2.7; Ez. 37.5, 14. ^p 2 R. 2.1; Is. 14.13. ^q Is. 60.8; Hch. 1.9. ^r Ap. 16.19. ^s Ap. 8.13.

^t Is. 27.13. ^u Dn. 2.44; 4.3, 34; Mi. 4.7; Lc. 1.33. ^v Ap. 4.4. ^w Ap. 1.4. ^x Dn. 7.9; Hch. 10.42; 2 Ti. 4.1; 1 P. 4.5; Ap. 6.10. ^y Ex. 25.21, 22; Nm. 4.5; He. 9.4-8.

Ri ixok y ri itzel chicop ri nibix dragón chare

12 ¹Y c'o c'a jun retal ri xbanatej chuwech ri caj. Xk'alajin c'a pe jun ixok ri can achi'el k'ij nitzu'un ri rutziak y ya ri ic' ri oconek rupalbel.^z C'o c'a jun corona rucusan, y ri corona ri' ye ruc'uan c'a cablajuj ch'umila!² Y ri ixok ri' can nik'alajin chi nralaj yan jun ac'al.^a Can ruchapon chic c'a jiloj. Can sibilaj c'a k'axomal ri nuk'axaj.³ Y c'o chic c'a jun retal xbanatej chuwech ri caj. Xk'alajin c'a pe jun itzel chicop quek rij ri nibix dragón chare, jun nimalaj chicop ri majun bey tz'eton ta, ruma c'o wuku' rujolon (ruwi'), lajuj ruc'a' y chi wuku'^b rujolon (ruwi') c'o jojun corona.⁴ Y ri itzel dragón ri', riq'ui ri rujey^c xerumes pe xa juba' ma pa nic'aj chique ri ch'umila^d ri yec'o chicaj, y xeruq'uek c'a pa ruwi' ri ruwach'ulef. C'ac'ari! xbec'oe! apo chuwech ri ixok^e ri nic'oe! yan ral, ruchajin apo ajan (jampe!) xtic'oe! ri ac'al, riche (rixin) chi queri' nutij.^f ⁵Ri ixok ri' can xralaj wi jun ti c'ajol (ala!), y ri ti ac'al ri' xmaj el chuwech, y xuc'uex chare ri Dios ri tz'uyul pa lok'olaj ruch'acat. Y ya ri ti ac'al ri' ri xtik'ato tzij^g riq'ui jun vara ri can ch'ich' pa quiwi' ri tinamit ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef.⁶ Y ri ixok ri xc'oe! ral, xanmej c'a, y xbe c'a pa jun desierto, ruma can ya lugar ri' ri chojmirisan ruma ri Dios riche (rixin) chi chirí' nilix wi oxi' juna' riq'ui niç'aj.^h

⁷Y ri chila' chicaj xbanatej c'a jun nimalaj ch'a'oj. Ri arcángel Miguelⁱ ye rachibilan ri ru'ángeles, xquiben ch'a'oj riq'ui ri itzel dragón y quiq'ui ri ye itzel tak ru'ángeles.⁸ Pero ri itzel dragón y ri ye itzel tak ru'ángeles ma xech'acon ta, y ma xya'ox (xya!) ta k'ij chique chi xec'oe!^j chila' chicaj.⁹ Can xc'ak c'a pe^k ri itzel dragón ri quek rij ye rachibilan ri itzel tak ru'ángeles c'a pa ruwi' ri ruwach'ulef. Xc'ak pe ri dragón ri nibix chuka' itzel winek y Satanás chare. Ya c'a riya' ri xoc jun cumatz^l ojer ca, y ya riya' ri nik'olo quiche (quixin) ri winek chuwech ronojel re ruwach'ulef.

¹⁰Y yac'ari! tek riyin ri Juan xinwac'axaj c'a jun ch'abel chila' chicaj y riq'ui ruchuk'a' nubij c'a: Wacami xoka yan ri colotajic,^m ri uchuk'a' y ri rajawaren ri Dios. Y queri' chuka' xoka yan ri k'ij chi nik'alajin ri ruk'atbel tzij ri Jesucristo ri cha'on pe ruma ri Dios.ⁿ Ruma ri notzujun (nosujun)^o chiquij ri kach'alal chuwech ri Dios chi pak'ij chi chak'a!, xc'ak yan el.¹¹ Y ri kach'alal ri' xech'acon^p c'a chrij ri itzel winek, ruma chi ri ruquiq'uel ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, ye ruch'ajon chic chare ri quimac, y ruma chuka' chi ri ch'abel ri niquibij riye' can nuk'alajsaj chi quiniman ri Jesucristo. Y ma xquipokonaj ta chi xe'apon c'a pa camic ruma ri rubi' ri Ajaf.¹² Rumari! riyix ri yixc'o chila' chicaj, tiquicot c'a ri iwánima. Yac'a riyix ri yixc'o chuwech ri ruwach'ulef^q y riyix ri yix benak pa

^z Is. 60.19. ^a Is. 66.7. ^b Ap. 17.3. ^c Ap. 9.10. ^d Dn. 8.10. ^e Ap. 17.18. ^f 1 P. 5.8. ^g Sal. 2.9; Ap. 2.27; 19.15. ^h Ap. 11.3. ⁱ Dn. 10.13; 12.1. ^j Lc. 10.18; 2 P. 2.4. ^k Lc. 10.18; Jn. 12.31. ^l Gn. 3.1. ^m Ap. 19.1. ⁿ Ap. 11.15. ^o Job 1.9; 2.5; Zac. 3.1. ^p Ro. 8.37; 16.20. ^q Ap. 8.13.

ruwi' tak ya', juyi' oc iwech. Ruma ri itzel winek xxule' ka iwuq'ui, y yacatajnek royowal ruma retaman chi xa ma q'uiy ta chic k'ij ri ya'on chare.

¹³Ri itzel dragón xc'ak c'a pe, y tek xuna' chi chuwech chic re ruwach'ulef c'o wi, yari' tek xuchop c'a rokotaxic ri ixok ri xc'oje' ri ti ral.^r ¹⁴Y rumari' ri Dios xuya' juc'ulaj ruxic' ri ixok ri' y can achi'el quixic' ri xic ri sibilaj ye nima'k, riche (rixin) chi queri' nicowin nixic'an y nanmej el chuwech ri itzel cumatz y napon c'a pa desierto,^s ri lugar ri chojmirisan chic ruma ri Dios riche (rixin) chi chiri' nilix wi ri ixok ri' oxi' juna' riq'ui nic'aj.^t ¹⁵Y ri itzel cumatz ri' xel c'a achi'el jun raken ya^u pa ruchi' y xuchubaj chrij ri ixok, riche (rixin) chi nukirirej el. ¹⁶Pero can ya c'a ri ruwach'ulef ri xto'o riche (rixin) ri ixok riche (rixin) chi majun xuc'ulwachij chupan ri achi'el raken ya' ri xuq'uek ri dragón, ruma ri ulef xjakatej y xubik' chanin ri ya' ri!. ¹⁷Y ruma c'a chi ri dragón ri' ma xcowin ta chrij ri ixok, sibilaj c'a xyacatej royowal. Rumari' xbe, y xberuchapa' ch'a'oj quiq'ui ri nic'aj chic ral ca ri ixok. Ruma ri nic'aj chic ral ri ixok can niquinimaj wi ri nubij ri rupixa' ri Dios y chuka' can niquik'alajsaj ri rubin ca ri Jesucristo.^v

Ca'i' itzel tak chicop

13 ¹Y riyin ri Juan nna' c'a chi xipa'e' pa ruwi' ri sanayi' ri c'o chuchi' ri mar, y xintz'et c'a chi chupan ri ya' xbe'el pe jun itzel chicop. Y ri chicop ri' c'o c'a wuku' rujolon (ruwi') y lajuj ruc'a!. Y pa quiwi' ri lajuj ruc'a' ri chicop ri', c'o c'a jojun corona. Y pa quiwi' jojun rujolon (ruwi') ye tz'ibatal c'a jojun bi'aj. Y riq'ui c'a ri bi'aj ri' nuyok' rubi' ri Dios.^w ²Ri chicop ri xintz'et, achi'el c'a nitzu'un jun balam.^x Xa yac'a ri raken ye achi'el raken ri chicop ri nibix oso chare. Y ri pa ruchi', achi'el pa ruchi' coj. Xpe c'a ri itzel dragón^y ri quek rij xuya' c'a ruchuk'a' y ruk'atbel tzij pa ruk'a' ri chicop ri!. ³Y ri chicop ri c'o wuku' rujolon (ruwi'), xintz'et c'a chi jun chique ri rujolon (ruwi') xuc'ulwachij jun socotajic ri can riche (rixin) chi nicom. Pero xa ma xcom ta, y rumari' ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, can xel quic'u'x tek xquitz'et chi xa xc'achoj y rumari' can xquitzekelbej.^z ⁴Y ri winek ri' can xquiya' c'a ruk'ij ri itzel dragón ri xya'o k'atbel tzij chare ri chicop. Y xquiya' chuka' ruk'ij ri chicop, y tek niquiya' ruk'ij, niquibala' c'a: ¿La c'o ta cami jun ri junan^a riq'ui re chicop re?^b ¿Y la c'o ta cami jun ri xtich'acon chrij? Majun, yecha!

⁵Ri chicop ri' xya'ox (xyal) c'a chuka' k'ij chare riche (rixin) chi nunimirasaj ri' riq'ui ri ruch'abel, riche (rixin) chi niyok'on chrij ri Dios,^b y riche (rixin) chuka' chi cawinek ca'l' ic'^c nitakanoj pa quiwi' ri winek. ⁶Y can que wi c'a ri' xuben ri chicop ri!. Xuchop xyok'on chrij ri Dios; xuyok' rubi' ri Dios, y xyok'on chrij ri rachoch ri Dios y chiquij ri yec'o chila' chicaj. ⁷Chuka' ri chicop ri' xya'ox (xyal) c'a k'ij chare chupan ri tiempo ri' riche (rixin) chi xyacatej y xuchop c'a ch'a'oj quiq'ui ri lok'olaj tak ral'ual ri Dios, riche (rixin) chi xeruch'ec.^d Xya'ox (xyal) c'a chuka' k'atbel

^rAp. 12.5. ^sAp. 17.3. ^tDn. 7.25. ^uSal. 18.4; Is. 59.19. ^vGn. 3.15; Ap. 1.2, 9. ^wDn. 7.2, 7. ^xDn. 7.6. ^yAp. 12.9. ^z2 Ts. 2.3. ^aAp. 18.18. ^bDn. 7.23-25; 11.36. ^cAp. 11.2. ^dDn. 7.21.

tzij pa ruk'a' riche (rixin) chi can ya ri nubij riya' ri c'o chi niquiben ri winek; xabachique ta na chi winek astape' ma junan ta ri ye cati't quimama', ma junan ta quitinamit, ma junan ta quich'abel y ma junan ta quiruwach'ulef.⁸ Can quinojel wi c'a ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, xquiya' ruk'ij ri chicop ri!. Pero ri winek ri xebano queri!, ye ri ma tz'ibatal ta quibi' chupan ri wuj riche (rixin) c'aslen,^e wuj riche (rixin) ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l,^f ri xcamisex ruma can queri! ri ruch'obon pe ri Dios pa ruwi!, tek can c'a ma jane c'o ta re ruwach'ulef^g

⁹Ri c'o rac'axabel, can trac'axaj c'a^h ri nibix chare: ¹⁰Ri winek ri nibano chare jun chic riche (rixin) chi ntoc preso, can queri! c'a chuka' xtiban chare riya!. Y ri nicamisan riq'ui ri espada, can riq'ui c'a chuka' espada nicamisex wi riya!.ⁱ Rumac'ari! ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios, xaxu (xaxe) wi c'a quecoch'on y ticuke! más quic'u.x.^j

¹¹Y riyan ri Juan xintz'et c'a chi c'o chic c'a jun itzel chicop^k ri xbe'el pe ri pan ulef. Y ri jun chic chicop ri! c'o ca'l! ruc'a' achi'el ruc'a' jun nimalaj carne'l. Yac'a ri ruch'abel can achi'el ri ruch'abel jun dragón. ¹²Ri chicop ri! ya'on k'atbel tzij pa ruk'a' ruma ri nabey chicop, y can chuwech c'a ri nabey chicop ri! tek nucusaj ri k'atbel tzij ri ya'on pa ruk'a' riche (rixin) chi nuben chique ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef chi can tiquiya' ruk'ij ri nabey chicop,^l ri xsocotej riche (rixin) chi nicom, pero xa xc'achoj. ¹³Y chuka' ri chicop ri! q'uiy c'a milagros ri majun bey ye tz'eton ta ri yerubanalal!^m Can nuben c'a chi nika pe k'ak' chila' chicaj riche (rixin) chi nika pa ruwi! ri ruwach'ulef. Y can chiquiwech c'a ri winek nubanalal! wi queri!. ¹⁴Y ruma chi can ya'on k'ij chare ri chicop ri! chi chuwech apo ri nabey chicop yerubanalal! wi ri majun bey ye tz'eton ta,ⁿ ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef can xek'olotej wi pa ruk'a!. Y xubij c'a chique ri winek chi tiquibana' jun ruwachbel ri nabey chicop ri xc'achoj chare ri socotajic ri xban riq'ui espada. ¹⁵Y ri ruc'a'n chicop ri! xya'ox (xya!) c'a k'ij chare riche (rixin) chi tuy'a ruc'aslen ri ruwachbel ri nabey chicop, riche (rixin) chi ri wachbel ri! tich'o y tutaka' quicamisacic ri ma yeya'l ta ruk'ij.^o ¹⁶Xuben c'a chuka' chi tiyalox queta!^p ri winek chrij tak cajquik'a' o chi nic'aj tak quiwech. Chi ch'uti'k chi nima'l; chi winek beyoma', y chi pobres; chi winek ri ye ximil pa samaj riq'ui jun patrón o ma ye ximil ta. ¹⁷Y majun c'a chique ri winek ri nicowin ta nuben jun rulok'oj o jun ruc'ayij, wi xa majun retal chrij ri ruk'a' o chi nic'aj ruwech.^q Y ri quetal ri! can ya c'a ri rubi' ri nabey chicop ri tz'ib'an riq'ui letras o banon riq'ui números. ¹⁸Y ri runúmero ri nabey chicop ya ri waki' cientos riq'ui sesenta y seis; y ri! jun número riche (rixin) winek. Can q'uiy c'a na'oj nrajo' riche (rixin) chi netamex achique ntel wi chi tzij. Rumari! ri winek ri c'o runa'oj,^r can tucusaj c'a riche (rixin) chi nuch'ob rij ri runúmero ri nabey chicop.

^e Dn. 12.1; Fil. 4.3; Ap. 21.27. ^fJn. 1.29, 36; 1 P. 1.19; Ap. 5.6-13. ^gEf. 1.4. ^hAp. 2.7.

ⁱGn. 9.6; Is. 33.1; Mt. 26.52. ^jAp. 14.12. ^kAp. 16.13. ^lAp. 13.2, 3, 14. ^mMt. 24.24; 2

Ts. 2.9; Ap. 16.14. ⁿAp. 19.20. ^oAp. 20.4. ^pAp. 15.2; 16.2. ^qAp. 14.11; 15.2. ^rSal. 107.43.

Ri bix ri niquibixaj ri 144,000

14

¹Yac'ari^l tek xintz'et chic c'a chi ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne^{l,s} pa'el pa ruwi^l ri juyu^l ri Sion rubi^l, y yec'o c'a ciento cuarenta y cuatro mil winek riq'ui. Y quinojel ri winek ri^t c'o ri rubi^t ri Jesucristo y c'o chuka^l ri rubi^l ri Rutata^l ri Jesucristo chi nic'aj tak quiwech. ²Y yac'ari^l tek xinwac'axaj jun ch'abel chila^l chicaj, y ri rubanic, can achi'el c'a tek sibilaj yewajin q'uiy raken tak ya!^u o achi'el tek niwulul jun nimalaj coklajay, o can achi'el tek yek'ojomex sibilaj q'uiy arpas.^v ³y niquibixaj c'a jun c'ac'ac^w bix chuwech apo ri lok'olaj ch'aquet ri acuchi (achique) tz'uyul wi ri Dios y ri acuchi (achique) yec'o wi ri rijita^lk tak achi'a^l ri can c'o quik'ij y ri ye caji^l ri sibilaj q'uiy runak^l tak quiwech c'o. Y jun c'ac'ac^w bix c'a ri niquibixaj. Y can majun c'a chuka^l ri nicowin ta netaman ri bix ri^l, xa can xu (xe) wi c'a ri ciento cuarenta y cuatro mil ri ye colotajnek chic el chuwech ri ruwach'ulef. ⁴Yere^l ri ma xeka ta pa tak mac quiq'ui ixoki^l, xa can ye ch'ajch'oj wi,^x y can quitzekelben ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne^l xabacuchi (xabachique) nibe wi. Yere^l ri nabey^l ri xecol pe chiquicojol ri winek, riche (rixin) chi ye'oc achi'el nabey ofrenda chare ri Dios y chare ri Jesucristo ri can achi'el Alaj Carne^l. ⁵Y can majun tz'ucun tzij^z xilitej chi elenak ta pa quichi^l riye^l, can ye ch'ajch'oj wi^a chuwech ri Dios ri tz'uyul pa lok'olaj ch'aquet.

Ri niquik'alajsaj ri ye oxi^l ángeles

⁶Y riycin ri Juan xintz'et chic c'a chi pa runic'ajal ri caj nxic'an petenak jun ángel ruc'amom pe ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic, ch'abel ri can riche (rixin) xtube k'ij xtube sek,^b riche (rixin) c'a chi nuya^l rutzijol^c chique quinojel ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef; xabachique ta na ruwach'ulef yec'o wi, xabachique ta na ri ye cati^lt quimama^l, xabachique ta na quich'abel y xabachique ta na tinamit yec'o wi. ⁷Y can nurek c'a ruchi^l chubixic: Tixibij iwi^l y tinimaj rutzij ri Dios, y tiya^l chuka^l ruk'ij, ruma ri k'ij riche (rixin) chi nuk'et tzij xa xoka yan. Tiya^l c'a ruk'ij^d ri banayon^e ri caj, ri banayon ri ruwach'ulef, ri banayon ri mar y ri ralaxbel (rutz'ucbel) tak ya!

⁸Y yac'ari^l tek xbec'ulun pe jun ruca'n ángel, y xubij: Xtzak yan ri nimalaj tinamit Babilonia.^f Xtzak yan ri nimalaj tinamit ri xbano chique quinojel ri winek chuwech re ruwach'ulef chi xquiya^l ca ri Dios y xquiye^l royowal ri Dios pa quiwi^l, ruma ri tinamit ri^l xuben chique quinojel ri winek chi can achi'el xeruk'abarisaj chi ma niquina^l ta chic chi niquiben ri mac, achi'el ri mac tek ri achi'a^l y ri ixoki^l niquicanola^l qui^l chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui^l.

^sJn. 1.29. ^tAp. 7.3, 4. ^uAp. 1.15. ^vAp. 5.8. ^wAp. 5.9. ^xSal. 45.14; 2 Co. 11.2. ^yStg. 1.18. ^zSal. 32.2; Sof. 3.13. ^aEz. 5.27; Jud. 24. ^bTit. 1.2. ^cMt. 28.19; Ef. 3.9. ^dEx. 20.11; Neh. 9.6. ^eSal. 33.6; 95.5; 124.8; Hch. 14.15. ^fIs. 21.9; Jer. 51.8; Ap. 16.19; 17.5; 18.2.

⁹Y can yac'ari' tek xbec'ulun pe jun rox ángel, y can nurek ruchi' chubixic: Wi can c'o c'a niya'o ruk'ij ri nabey chicop y nuya' chuka' ruk'ij ri ruwachbel, y can nika chuwech chi nuc'ul retal chi nic'aj ruwech o chrij ruk'a!^g ¹⁰ri xtibano chuka' queri', can xtika wi c'a ri royowal ri Dios pa ruwi!. Ruma ri winek ri yebano queri', ri Dios can ma xtujoyowaj ta quiwech, xa can xtuya' pe ronojel ri royowal pa quiwi!^h Y can chiquiwech apo ri lok'olaj tak ru'ángeles ri Dios y chuka' chuwech ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, ri xtiquitij wi pokonal chupan ri k'ak' y ri azufre, ruma chi yacatajnek pe royowal ri Dios chiquij. ¹¹Y ri k'ak' ri nibano chique chi niquik'axaj tijoj pokonal, majun bey xtichuptej ta, y ri rusibilⁱ pa'el chicaj riche (ixin) xtibe k'ij xtibe sek. Y ri xeya'o ruk'ij ri nabey chicop y ri ruwachbel, y quinojel chuka' ri quic'uan retal ri chicop ri' chi nic'aj tak quiwech o chrij tak quik'a!, can majun bey c'a xque'uxlan ta juba' chuk'axajc tijoj pokonal chi pak'ij chi chak'a!.

¹²Rumac'ari', ri ye oconeck lok'olaj tak ralc'ual ri Dios ri niquic'axaj y niquinimaj ri nubij ri rupixa' ri Dios y ri can quicukaban quic'u'x^j riq'ui ri Jesús, rajawaxic chi quecoch'on.

¹³Y riyin ri Juan xinwac'axaj c'a jun ch'abel chila' chicaj y xubij c'a chuwe: Tatz'ibaj c'a re xtinbij chawe: Ya c'a tiempo re nuchop el wacami chi can jabel ruwaquik'ij quinojel ri can xa jun chic quibanon riq'ui ri Ajaf tek xquecom el,^k xcha!. Ja! (je) can kitzij wi, xcha' ri Lok'olaj Espíritu. Ruma can xque'uxlan^l chare ri quisamaj, y xtiquic'ul c'a ri rutojbalil ri utzilaj tak quisamaj.

Ri ruc'ayewal ri xtipe pa ruwi' ri ruwach'ulef

¹⁴Y tek riyin xitzu'un chic apo, xintz'et c'a jun sutz! sek. Y pa ruwi' c'a ri sutz! ri' tz'uyul c'a jun ri can achi'el ri C'ajolaxel ri xalex chkacojol.^m Riya' rucusan c'a jun corona ri banon riq'ui k'anapuek, y ri pa ruk'a' ruc'uan jun jos (wos) ri c'o sibilaj rey. ¹⁵Y can yac'a chuka' ri' xbe'el pe jun chic ángel chiril' pa rachoch ri Dios, y can nurek apo ruchi' chare ri tz'uyul pa ruwi' ri sutz!. Y nubij c'a apo chare: Tacusaj c'a la ajos (awos) y tak'ata' la tico'n,ⁿ ruma ya xoka yan ri hora y can k'en chic ri tico'n riche (ixin) ri ruwach'ulef. ¹⁶Y ri tz'uyul pa ruwi' ri sutz! can que wi ri' xuben, xuk'axaj ri rujos (ruvos) chuwech ri ruwach'ulef, y xuben c'a el ri k'atoj.

¹⁷Y c'ac'ari' xbe'el chic pe jun ángel ri pa rachoch ri Dios ri c'o chila' chicaj, ruc'amom pe chuka' jun jos (wos) ri c'o sibilaj rey. ¹⁸Y riq'ui ri altar xbe'el c'a pe chuka' jun ángel ri can ya'on uchuk'a^o chare riche (ixin) chi nicowin nitakanoj pa ruwi' ri k'ak!. Y can nurek apo ruchi' chare ri ángel ri uc'uayon ri jos (wos)^p ri c'o sibilaj rey y xubij: Tacusaj c'a la ajos (awos), que'akupij pe pa tak tzekaj ri uva. Ruma ri uva ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef chek' chic.

^g Ap. 13.15, 16. ^h Sal. 75.8; Is. 55.17; Jer. 25.15. ⁱ Is. 34.10. ^j Ap. 12.17; 13.10. ^k Ec. 4.1, 2; 1 Co. 15.18; 1 Ts. 4.16; Ap. 20.6. ^l Is. 57.1, 2; 2 Ts. 1.7; He. 4.9. ^m Ez. 1.26; Dn. 7.13; Ap. 1.3. ⁿ Jer. 51.33; Jl. 3.13; Mt. 13.39. ^o Ap. 16.18. ^p Jl. 3.13.

19 Y ri ángel ri uc'uyayon ri jos (wos) can que wi ri' xuben, xuk'axaj ri rujos (ruvos) chuwech ri ruwach'ulef, y xerukupij el pa tak tzekaj ri uva. C'a'cari' xeruya' pa jun nimalaj achi'el pila ri acuchi (achique) niyitz' wi ri ruya'al chi aken. Y re yitz'oj re' nuk'alajsaj c'a chikawech ri rubanic ri nimalaj ruc'ayewal ri xtuya' ri Dios.^q 20 Ri uva ri xerukupij ri ángel, can c'a chuchi' el' ri tinamit xbeyitz' wi. Y ri pila ri xyitz' wi ri uva, tek xbe'el pe ri ruya'al ri uva chupan, ya xa can quic' chic. Y can sibilaj q'uiy, ruma ri raken xapon c'a pan oxi' ciento kilómetros. Y ri quic' ri' ntel anej c'a pa quichi' ri quiej ri acuchi (achique) niya'ox (nya') wi ri freno.

**Ri ángeles ri xqueya'o ri wuku' ruq'uisbel tak
ruc'ayewal pa ruwi' re ruwach'ulef**

15 ¹Y c'ac'ari' riyin ri Juan can xintz'et c'a chi c'o chic jun nimalaj retal ri xbanatej chila' chicaj, ri majun bey tz'eton ta. Yec'o c'a wuku' ángeles ri xek'alajin y ri wuku' c'a ángeles ri' chiquijujunal jachon pa quik'a' jojun chique ri wuku' ruq'uisbel tak ruc'ayewal.^s Y riq'ui ri wuku' ruc'ayewal ri', xtz'aket ri royowal ri Dios ri nuya' pa quiwi' ri winek.

²Y riyin xintz'et c'a chuka' chi c'lo jun achi'el mar ri achi'el vidrio nitzu'un,^t xolon c'a riq'ui k'ak!. Y yec'o c'a ri ye pa'el pa ruwi'. Quinojel ri' yec'a ri ma xeka ta pa ruk'a' ri nabey chicop^u y ri ma xquiya' ta ruk'iij ri ruwachbel, ni ma xcajo' ta chi xya'ox (xya') quetal chi ye riche (rixin) ri chicop ri' ni ma xcajo' ta chuka' ri número riche (rixin) ri rubi!. Quinojel ri' ye pa'el c'a pa ruwi' ri mar ri', y ye quic'ualon arpa ri ye riche (rixin) ri Dios. ³Y niquibixaj c'a ri rubix ri Moisés ri rusamajel ri Dios y ri rubix ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. Y ri bix quec'are! ri niquibij: Ajaf Dios, riyit ri can c'o ronojel uchuk'a' pan ak'l!, y can ya c'a ri nima'k tak samaj ri yacowin nabanala!^w can kitzij y choj ri abey,^x y yit c'a riyit ri Rey quiche (quixin) quinojel ri lok'olaj tak awalc'ual. ⁴¿Achique ta c'a jun ri man ta xtuxibij ri' chawech?^y ¿Y achique ta c'a jun ri man ta xtuya' ak'iij, riyit Ajaf? Ruma xaxu (xaxe) wi c'a riyit ri can yit lok'olaj wi. Y rumari' ronojel ri ruwach'ulef xquepe chuya'ic ak'iij, ruma xk'alajin yan chi can choj wi ri k'atoj tzij xaben. Queri' niquibij ri bix ri!

⁵Y tek riyin ri Juan ye ntz'eton chic ka ronojel ri', xintz'et chi xjakatej'^z ri lok'olaj lugar ri kas kitzij chi rachoch ri Dios^u ri c'o chila' chicaj, ri acuchi (achique) yaquel wi ri nik'alajsan ri rutrato ri Dios ri xuben quiq'ui ri winek. ⁶Y chiril' xebe'el wi pe ri wuku' ángeles ri jachon jojun ruc'ayewal pa quik'a!. Y ri quitziaj ri ye quicusalon, ya c'a ri tziek ri nibix lino^a chare, jun tziek ri sek sek y can nitz'itz'an c'a chuka!. Y ri chuwaquic'u'x k'axnek c'a chuka' ximibel ri banon riq'ui k'anapuek. ⁷Y can yac'ari' tek jun chique ri ye caji' ri sibilaj q'uiy runak' tak quiwech^b c'o, xuyala' c'a el jojun vaso pa quik'a' chiquijujunal ri wuku' ángeles, vasos ri ye banon riq'ui k'anapuek, y ye nojnek riq'ui ronojel ri royowal ri Dios,

^q Ap. 19.15. ^r Is. 63.3; Lm. 1.15; He. 13.12. ^s Ap. 14.10; 16.1; 12.9. ^t Ap. 4.6. ^u Ap.

13.15. ^v Ex. 15.1. ^w Dt. 32.4; Os. 14.9. ^x Ex. 15.14. ^y Ap. 11.19. ^z Nm. 1.50. ^a Ex.

28.6; Ez. 44.17. ^b Ap. 4.6.

Dios ri can q'ues riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek. ⁸Ri rachoch c'a ri Dios ri c'o chicaj xnoj^c c'a riq'ui jun achi'el sib^d rumá ri ruk'ij ruc'ojlen y ri ruchuk'a^e ri Dios. Y can majun c'a ri nicowin ta ntoc apo ri chiril. Xa can c'a ya tek yatajnek chic ca ri wuku' ruc'ayewal cuma ri ángeles; c'ac'ari' tek utz chic niban apo oquen.

Ri wuku' vasos ri c'o el royowal ri Dios chupan

16 ¹Yac'ari' tek riyin ri Juan xinwac'axaj c'a chi c'o jun nimalaj ch'abel ri xch'o pe chila' pa rachoch ri Dios y xubij c'a chique ri wuku^f ángeles: Quixbiyin jebe'itixa' c'a pa ruwi' ri ruwach'ulef ronojel ri royowal^g ri Dios ri yec'o el chupan ri wuku' vasos.

²Y can yac'ari' tek xbe ri nabey^h ángel y xberutixa' ca pa ruwi' ri ruwach'ulef ri c'o el chupan ri vaso ri ruc'uan. Can yac'ari' tek ri winek ri quic'uan retal ri nabey chicop y can niquia' chuka' ruk'ij ri ruwachbel ri nabey chicop ri', xe'el pe itzel tak ch'a'cⁱ chiquij.

³Queri' c'a chuka', ri ruca'n ángel xberutixa' c'a pa ruwi' ri mar ri c'o el chupan ri vaso. Y ri mar xchuwig, xuben achi'el ri ruquip'uel jun caminek, y rumari' quinojel ri chicop ri yec'o chiril, xecom.^j

⁴Y ri rox ángel xberutixa' c'a ca ri ruc'uan el chupan ri vaso pa quiwi' ri raken tak ya' y pa quiwi' ri ralaxbel (rutz'ucbel) tak ya!^k Y ri ya' ri' xpotej chi quic'^l ⁵Y riyin xinwac'axaj c'a chi ri ángel ri ya'on uchuk'a' chare riche (rixin) chi nitakanoj pa quiwi' ri ya', xch'o c'a y xubij: Ajaf Dios, riyit ri can yitc'o wi pe^m y can yitc'o wacami, riyit ri can yit chojⁿ y can yit lok'olaj wi, can pa ruchojmilal c'a yatajin yak'ato tzij, xcha!. ⁶Ruma ri xecamisan quiche (quixin) ri lok'olaj tak awalc'ual y ri xecamisan quiche (quixin) ri profetas ri xek'alajsan ri ach'abel,^o riyit can xaya' rutojbalil chique. Y can utz wi c'a rubanic chique chi niquirum quic'^p rumá can queri' ruc'amon chi nabén chique.

⁷Y yac'ari' tek riyin ri Juan xinwac'axaj chi c'o jun ri nich'o pe riq'ui ri altar, y nubij c'a: Can kitziy wi chi riyit Ajaf Dios, ri can c'o ronojel uchuk'a' pan ak'a' riche (rixin) chi yacowin nabén ronojel, can nik'alajin wi c'a chi can kitziy y can choj^q wi yak'ato tzij.

⁸Yac'ari' tek xpe ri rucaj^r ángel xutix ri c'o el chupan ri vaso pa ruwi' ri k'ij. Y ri k'ij can xjach wi uchuk'a' pa ruk'a' chi queruporoj ri winek riq'ui ri ruk'ak'al. ⁹Y can que wi c'a ri' xc'ulwachitej, ri k'ij can xeruporoj ri winek, y ma riq'ui wi ri' ri winek can ma xubij ta juba' ri cánima chi xtzolin ta pe quic'u'x riq'ui ri Dios riche (rixin) chi xquia' ta ruk'ij ruc'ojlen. Pa ruq'uxel chi que ta ri' xquiben, xa xquiyok^s ri rubi' ri Dios, Dios ri takayon pe ri ruc'ayewal.

^c Ex. 40.34; 1 R. 8.10; 2 Cr. 5.14. ^d Is. 6.4. ^e 2 Ts. 1.9. ^f Ap. 15.1. ^g Ap. 14.10. ^h Ap. 8.7.

ⁱ Ex. 9.9; Dt. 28.27; 1 S. 5.6, 9. ^j Ap. 8.9. ^k Ap. 8.10. ^l Ex. 7.17, 20. ^m Ap. 1.4, 8; 4.8;

11.17. ⁿ Sal. 97.2. ^o Mt. 23.34. ^p Is. 49.26. ^q Ap. 14.10; 19.2. ^r Ap. 8.12. ^s 2 Cr.

28.22; Is. 8.21; Jer. 5.3; Dn. 5.22.

¹⁰Ri ro' ángel xberutixa' c'a ca ri ruc'uan chupan ri vaso pa ruwi' ri ruch'acat ri nabey chicop y xka c'a jun nimalaj k'eku'm^t pa quiwi' quinojel ri yec'o chuxe' rutzij. Y ruma c'a ri ruc'ayewal ri yetajin chuk'axasic ri winek ri', rumari' can niquicach'ach'ej ri cak!. ¹¹Pero ma riq'ui wi ri' ri winek xa can ma xtzolin ta pe quic'u'x riq'ui ri Dios riche (rixin) chi xquiya' ta ca rubanic ri etzelal. Xa pa ruq'uxel chi que ta ri' xquiben, xa xquiyok' ri Dios ri c'o chila' chicaj, ruma ri k'axomal y ri itzel ch'a'c ri c'o chiquij.^u

¹²Ri ruwakak ángel xberutixa' c'a ca ri ruc'uan el chupan ri vaso pa ruwi' ri nimalaj raken ya' ri Eufrates^v rubi!. Y ri raken ya' ri' xchaki'^w ka riche (rixin) chi xchojmitej jun bey ri xquek'ax wi ri aj k'atbel tak tzij ri ye petenak pa relebel k'ij.^x

¹³Yac'ari' tek riyin xintz'et chi ri dragón,^y y ri nabey chicop y ri achi ri nubij chi nuk'alajsaj ri ruch'abel ri Dios y xa ma kitzij ta chi profeta,^z xe'l c'a pe jojun ri achi'el xpek (ranas) pa tak quichi!. Y ri oxi' achi'el xpek (ranas) ri', xa ye oxi' c'a itzel tak espíritu. ¹⁴Ri oxi' itzel tak espíritu ri', riq'ui c'a ri itzel winek ye petenak wi^a y can yequibanal^b c'a milagros.^b Y yebe c'a quiq'ui quinojel ri aj k'atbel tak tzij riche (rixin) ri ruwach'ulef. Yequimol apo riche (rixin) ri k'ij tek xtiquiben ch'a'o^f riq'ui ri Dios, Dios ri can c'o wi ronojel uchuk'a! pa ruk'a! riche (rixin) chi nicowin nuben ronojel. ¹⁵⁻¹⁶Y can xequimol c'a quinojel ri aj k'atbel tak tzij riche (rixin) ri ruwach'ulef. Xequimol c'a pa jun lugar ri Armagedón nibix chare pa ch'abel hebreo. Yac'ari' tek xch'o pe ri Jesucristo, y xubij: Tiwac'axaj c'a. Riyin tek xquipe xtinben achi'el nuben jun alek'om,^d ma xtinya' ta na rutzijol.^e Y can jabel ruwaquik'ij ri can quichajin ri quic'aslen y ye ch'ajch'oj, ri can quicusán ri quitzia^c riche (rixin) chi ma xtiquiya' (xtiquitzek) ta quiq'ux chiquiwech ri winek.

¹⁷Y can yac'ari' tek ri ruwuk ángel xuquiraj pa cak'ik' ri ruc'uan chupan ri vaso, y xinwac'axaj c'a chi c'o nich'o pe pa rachoch ri Dios chila' chicaj ri acuchi (achique) c'o ri lok'olaj ruch'acat ri Dios. Y can riq'ui c'a ruchuk'a! nubij pe: Ya xc'achoj' c'a la'!

¹⁸Y xu (xe wi) xubij ri ch'abel ri', can yac'ari' tek xepe c'a coklajay, coyopa' y nic'aj chic ch'abel. Y xuben c'a jun nimalaj silonel ri majun bey banatajnel^g ta janipe' ri yec'o wi pe winek chuwech ri ruwach'ulef. ¹⁹Y ri nimalaj tinamit pan oxi' c'a xel wi ruma ri nimalaj silonel ri!. Y ri nic'aj chic nima'k tak tinamit ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, can xetzak wi c'a chuka' pan ulef. Ri Dios can xnatej wi c'a chare ri nimalaj tinamit Babilonia,^h riche (rixin) chi can nuya' rutojbalil chique ri winek aj chir!. Rumari' ri Dios xuben chique chi niquitijⁱ pokon ruma ri royowal Riya!. ²⁰Y ruma chuka' ri nimalaj silonel ri xuben, ri ruwach'ulef ri yec'o pa tak ya' xebe chuxe' ya!. Y ri juyu' ma xetz'etetej ta chic.^j ²¹Chuka' chupan ri tiempo ri' xka c'a pe sakboch ri chila' chicaj. Y jojun c'a sakboch^k achi'el jojun quintal calal.

^tEx. 10.21. ^uAp. 16.2. ^vAp. 9.14. ^wJer. 50.38; 51.36. ^xIs. 41.2, 25. ^yAp. 12.3. ^z1 Jn. 4.1. ^aStg. 3.15. ^b2 Ts. 2.9; 1 Ti. 4.1. ^cAp. 20.8. ^dMt. 24.43; 2 P. 3.10. ^e1 Ts. 5.2. ^fAp. 21.6. ^gDn. 12.1. ^hAp. 14.8. ⁱIs. 51.17; Jer. 25.15, 16. ^jAp. 6.14. ^kAp. 11.19.

Y ruma c'a ri jun nimalaj sakboch ri!, ri winek sibilaj c'a niquiyok' ri Dios; ruma ri ruc'ayewal ri xuya' ri Dios pa quiwi' ri winek ri!, can jun nimalaj ruc'ayewal.

Ri ruc'ayewal ri xka pa ruwi' ri ixok ri ma utz ta ruc'aslen

17

1 Y jun c'a chique ri wuku^u ángeles ri ye uc'uayon jojun vaso, xoch'o wuq'ui y xorubij c'a chuwe: Catam pe wuq'ui y xtinc'ut c'a chawech ri achique chi ruc'ayewal ri xtika pa ruwi' ri ixok^m ri ma utz ta ruc'aslen ri tz'uyulⁿ pa quiwi' q'uiy ya!. 2 Can ya c'a riq'ui re ixok re^o ye tzaknek wi pa mac ri nima'k aj k'atbel tak tzij ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef. Y can rumac c'a chuka' re ixok re^o tek ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef ye tzaknek pa mac. Can achi'el ye ruk'abarisan ruma can ma niquina' ta chic niquiben ri mac, achi'el ri mac tek ri achi'a' y ri ixoki' niquicanola' qui' chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui!.^o

3 Y chupan c'a ri jun achi'el achic' ri xinben ruma ri ruchuk'a! ri Lok'olaj Espíritu, xinna' chi ri ángel xiruc'uaj c'a pa jun desierto. Y chiri' xintz'et c'a jun ixok ch'ocol chrij jun chicop quek rij, ri c'o wuku' rujolon (ruwi!) y lajuj ruc'a!^p Ri chicop ri' ruyon c'a bi'aj tz'ibatal chrij, riche (rixin) chi nuyok' ri rubi' ri Dios. 4 Y ri ixok ri' rucusan c'a tziek quek y morado. Ye rucusan chuka' nic'aj chic cosas ri ye banon riq'ui k'anapuek,^q riq'ui jabel tak abej y ri tak abej chuka' ri nibix perlaf chique, riche (rixin) chi ruwikon ri' jabel. Y ri pa ruk'a!, ruc'uan c'a jun vaso ri banon riq'ui k'anapuek. Y ri vaso ri' can nojnek el rupan riq'ui ri itzel ri ye rubanalon chuwech ri Dios, y riq'ui chuka' ri tz'ilolaj tak mac ri ye rubanalon quiq'ui achi'a!. 5 Y ri ixok ri' c'o jun bi'aj tz'ibatal chi nic'aj ruwech. Y ri bi'aj ri' ma can ta c'a k'alaj achique ntel wi chi tzij, pero quec'are' ri nubij: RI NIMALAJ TINAMIT BABILONIA, QUITE' RI IXOKI' RI MA UTZ TA QUIC'ASLEN Y QUITE' CHUKA' RI WINEK RI YEBANO ETZELAL.^s 6 Tek riyin xintz'et c'a ri ixok ri', can xsach c'a nuc'u'x ruma xa can k'abarnek riq'ui ri quiquip'uel ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios ri ye rucamisan^f y riq'ui ri quiquip'uel ri can xquitij el pokon ruma xquinimaj ri Jesús.

7 Y ri ángel ri uc'uayon wuche (wixin), xubij c'a chuwe: ¿Achique ruma nisach ac'u'x? Riyin xtink'alajsaj c'a chawech ri achique ntel wi chi tzij ri ixok ri ch'ocol chrij ri chicop. Y can xtinbij wi c'a chuka' chawe achique ntel wi chi tzij ri nimalaj chicop ri c'o wuku' rujolon (ruwi!) y lajuj ruc'a!. 8 Ruma ri chicop ri xatz'et, xa jun chicop ri xc'oje' ojer ca y wacami majun chic. Pero ma riq'ui ta chi xa majun chic, xa can xtabec'ulun chic c'a pe.^u Xtel c'a pe chupan ri itzel jul ri k'eku'm rupan.^v Y c'ac'ari' xtibe pa k'ak!. Y ri winek ri yec'o chuwech re ruwach'ulef,^w ri can pa rutquiribel pe riche (rixin) re ruwach'ulef tek man c'o ta quibi' chupan ri wuj riche (rixin) c'aslen, ri winek ri' can xjisach c'a quic'u'x ruma ri niquitz'et. Ruma ri chicop ri' xc'oje' ojer ca y xa ma tz'eton ta chic, pero can xbec'ulun chic c'a pe jun bey.

^u Ap. 21.9. ^m Nah. 3.4. ⁿ Jer. 51.13. ^o Jer. 51.7. ^p Ap. 12.3, 6; 13.1. ^q Jer. 51.7. ^r Ap. 18.12. ^s 2 Ts. 2.7. ^t Hch. 22.20; Ap. 2.13; 6.9; 12.11. ^u Ap. 13.1. ^v Ap. 11.7. ^w Mt. 25.34; Jn. 17.24; Ef. 1.4.

⁹Re' can q'uiy c'a etamabel^c nrajo' riche (ixin) chi nik'ax chawech, ruma ri wuku' rujolon (ruwi!)^y ri chicop, xa ye wuku' c'a juyu' ri acuchi (achique) tz'uyul wi ri ixok ri!. ¹⁰Chuka' ri wuku' rujolon (ruwi!) ri chicop, xa ye wuku' c'a aj k'atbel tak tzij ri nibix reyes chique. Ye wu'o' c'a chique ri aj k'atbel tak tzij ri! ye tzaknek chic. Ri ruwakak, yari' ri nik'ato tzij wacami. Yac'a ri ruwuk aj k'atbel tzij ma jane toc'ulun ta. Pero tek xtoc'ulun, xa man c'a xtiyaloj ta xtik'ato tzij. ¹¹C'ac'ari', can ya ri chicop ri xc'ole' ojer ca ri majun chic tz'eton ta, yac'ari' ri xtoc ri ruwakxak aj k'atbel tzij. Riya' can junan wi c'a runal'oj quiq'ui ri wuku' itzel aj k'atbel tak tzij ri ye tzaknek chic. Chuka' riya' xtuk'et tzij, y c'ac'ari' xtube pa k'ak!.

¹²Y ri lajuj ruc'a^z ri chicop ri xatz'et, xa ye lajuj c'a aj k'atbel tak tzij ri c'a ma jane yek'ato ta tzij. Ri ye lajuj aj k'atbel tak tzij ri! cachibilan ri chicop, can xtijach wi c'a k'atbel tzij^a pa quik'a!, pero ri k'atbel tzij ri xtijach chique, xa man c'a xtiyaloj ta. Xa jun oc hora xtuben. ¹³Ri lajuj aj k'atbel tak tzij ri c'a ma jane yek'ato ta tzij, can junan wi c'a quich'obonic. Y chi ye lajuj xtiquiya' c'a chiquiwech riche (ixin) chi niquiya' ri quik'atbel tzij y ri quichuk'a! pa ruk'a! ri chicop ri!. ¹⁴Ri ye lajuj ri! can xtiquiben c'a chuka' ch'a lo^b rq'i ui ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l y Riya' can xtich'acon chiquij. Ruma ya Riya' ri rey pa quiwi^c quinojel reyes y ya Riya' ri nimalaj Ajaf pa quiwi' quinojel ajaf. Y quinojel ri yec'o rq'i ui can ye siq'uin (oyon) y ye cha'on ruma ri Dios y can cukul wi chuka' quic'u'x.

¹⁵Y ri ángel ri uc'uayon wuche (wixin) xubij c'a chuka' chuwe ri yin ri Juan: Ri ya' ri xatz'et ri acuchi (achique) tz'uyul wi ri ixok ri ma utz ta ruc'aslen, xa ye sibilaj q'uiy tinamit, y ye sibilaj q'uiy winek, ri ma junan ta quich'abel y ma junan ta quiruwach'ulef.^d ¹⁶Y ri lajuj ruc'a! ri chicop ri xatz'et, xa xtiquetzelaj c'a ri ixok ri xa ma utz ta ruc'aslen. Y xtiquiya' c'a ca ruyen. Rumari' xqueyacatej chrij y ronojel ri c'o rq'i ui xtiquelesaj chare. Can niquich'anaba' ca. Y ri ruch'acul ri ixok ri!, c'o nic'a! ri xtiquitij, y c'o nic'a! ri xtiquiporoj pa k'ak!.^e ¹⁷Ri Dios xuya' c'a pa cánima ri lajuj aj k'atbel tak tzij chi junan quich'obonic xquiben riche (ixin) chi xeyacatej chrij ri ixok ri ma utz ta ri ruc'aslen, y chuka' junan quich'obonic xquiben riche (ixin) chi xquijech ri k'atbel tzij ri c'o pa quik'a! riye! chare ri chicop. Y can queri' xtiquiben, ruma c'o chi nibanatej na ri ye rubin ca ri Dios chi yebanatej.^f ¹⁸Y ri ixok^g ri xatz'et, yac'ari' ri jun nimalaj tinamit^h ri c'o pa quiwi' ri aj k'atbel tak tzij riche (ixin) ri ruwach'ulef.

Tek xtzak ri itzel tinamit Babilonia

18 ¹Tek banatajnek chic ca ri!, yac'ari' tek ri yin ri Juan xintz'et c'a chuka' jun chic ángel; jun ángel ri can c'o sibilaj k'atbel tzij pa ruk'a!, y ruchapon c'a nika pe chila' chicaj. Ri ángel chuka' ri!, ruma ri rusakil,ⁱ can xusakirisaj ri ruwach'ulef. ²Y can nurek c'a ruchi' chubixic: Wacami xtzak, wacami xtzak

^xDn. 12.4; Mt. 13.11; 24.5; Ap. 13.18. ^yAp. 13.1. ^zDn. 7.20; Ap. 12.3; 13.1. ^aDn. 2.40;

8.20, 24; Zac. 1.18, 21. ^bAp. 16.14. ^cDt. 10.17; Jer. 50.44; 1 Ti. 6.15. ^dIs. 8.7; Ap. 13.7.

^eEz. 16.37-44; Ap. 18.8. ^fAp. 10.7. ^gAp. 12.4. ^hAp. 16.19. ⁱEz. 43.2.

ri nimalaj tinamit Babilonia.^j Wacami xa oconeck chic cachoch ri demonios y cachoch quinojel ri itzel tak espíritu. Y chuka' oconeck quisoc quinojel ri aj xic'
tak chicop^k ri sibilaj ye tz'il y sibilaj ye itzel. ³Ruma xa ya ri Babilonia ri xbano
chique ri nic'aj chic ruwach'ulef riche (rixin) chi xquiyeck royowal ri Dios pa quiwi',
ruma xuben chique chi xquiya' ca ri Dios. Can achi'el xeruk'abarisaj ruma can ma
niquina' ta chic niquiben ri mac, achi'el ri mac tek ri achi'a' y ri ixoki' niquicanola'
qui' chi yemacun y xa ma qui'ulaj ta qui'. Ya chuka' ri Babilonia ri xbano chique
ri aj k'atbel tak tzij quiche (quixin) nic'aj chic ruwach'ulef riche (rixin) chi xeka
chupan ri mac ri!^l Y can ya chuka' ri Babilonia ri xbano chique ri yec'ayin chi
xebeyomer ruma ri c'ayij ri xquibanal!, ruma ri aj Babilonia xquic'uaj jun itzel
c'aslen y rumari' xquisachala' sibilaj q'uiy puek, xcha' ri ángel.

⁴Yac'ari' tek xinwac'axaj c'a chi c'o jun ri nich'o pe chila' chicaj y nubij: Riyix
ri can yix wuche (wixin) chic riyin, quixel c'a pe^m ri pa tinamit Babilonia, man
xa quixka chuka' pa mac y xquixilon chuka' riyix riq'ui ri ruc'ayewal ri xtika
pa quiwi' ri winek aj chir!. ⁵Ruma ri quimac ri winek riche (rixin) ri tinamit
ri!, sibilaj q'uiyinek chic, xa can juba' ma napon anej chuwech ri caj. Y ri Dios
can noka wi c'a chuc'u'x ri quimac ri winek ri! y can nuya' wi ruc'ayewal pa
quiwi!.ⁿ ⁶Pero riyix, xcha' c'a ri ch'abel ri petenak chila' chicaj chique ri yeya'o
ruq'uxel chare ri Babilonia, can tiya' c'a ruq'uxel^o chare, achi'el ri xuben riya!.
Can achi'el c'a ri rubanon riya!, quec'ari' chuka' ri tibana' chare. Pero camul
ruchuk'a' ri ruc'ayewal ri tibana' chare, que chuwech ri xuben riya!. Riya' xa jun
vaso ri ruc'ayewal ri xuya!, pero riyix ca'l'i vaso tiya' chare riche (rixin) chi niya'
ruq'uxel chare y tutija' na pokonal. ⁷Y achi'el chuka' chi riya' runimirisan ri^p
y rusachon q'uiy puek riche (rixin) chi ruc'usan ruc'u'x chupan ri itzel c'aslen,
queri' chuka' tibana' chare; tich'ujirisaj y tibana' chare chi nuk'axaj ok'ej. Ruma
riya' nubila' c'a pa ránimia: Yin c'a riyin ri can achi'el reina yin tz'uyul wawe!.
Ni ma yin malca'n ta, ni ma xtink'axaj^q ta ok'ej, nicha!. ⁸Y ruma queri' nubij,
rumari' xa pa jun k'ij xquepe ronojel ruwech k'axomal pa ruwi!. Xtipecamic,
ok'ej y wayjal. Y xtic'at pa k'ak!. Y can que wi c'a ri' ri xtibilatej, ruma can ya ri
Ajaf Dios ri can c'o wi ruchuk'a!^r ri xti'k'ato tzij pa ruwi!.

⁹Y ri aj k'atbel tak tzij^s ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef ri xek'olotej pa ruk'a' ri
tinamit Babilonia riche (rixin) chi xeka pa mac, achi'el ri mac tek ri achi'a' y ri
ixoki' niquicanola' qui' chi yemacun y xa ma qui'ulaj ta qui', y ri xeka chupan ri
itzel tak c'aslen ri acuchi (achique) xquisachala' wi quirajil. Xticok'e^t y xtiquibiso^u
c'a ruwech ri tinamit ri' tek xtiquitz'et ri sib nijote' chicaj, ruma can ntajin ruc'atic.
¹⁰Pero ruma c'a ri niquixibij qui' chuwech ri ruc'ayewal ri kajnek pa ruwi' ri
tinamit, can c'anej c'a xepale' wi pe chare ri tinamit ri' y xquibij c'a: Juyi' oc'

^j Is. 13.19; 21.9; Jer. 51.8. ^k Is. 14.23; 34.14; Jer. 50.39. ^l Ap. 14.8; 17.2. ^m Gn. 19.12; Is. 48.20; 52.11. ⁿ Gn. 18.20; Jon. 1.2. ^o Sal. 137.8; Jer. 50.15. ^p Ez. 28.2. ^q Is. 47.7, 8.

^r Sal. 62.11; Is. 27.1; Jer. 50.34; Ap. 11.17. ^s Ap. 17.2. ^t Jer. 50.46. ^u Ez. 26.16, 17. ^v Is. 21.9; Ap. 14.8.

ruwech ri nimalaj tinamit Babilonia; jun tinamit ri c'o ruchuk'a! riche (rixin) chi xc'loje! pa quiwi' quinojel. Juyi' c'a oc ruwech ruma xa pa jun hora xq'uis pa ruk'a! ri ruc'ayewal ri xka pe pa ruwi', xquecha!.

¹¹ Y ri ye c'ayinel^w ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, can sibilaj c'a xticok'ej y xtiquibisoj c'a ri tinamit ri', ruma majun chic c'a xtilok'o riche (rixin) ri quic'ayij ri ye quic'ualon apo riche (rixin) chi nbequic'ayij ca chirij. ¹² Y ri nbequic'ayij ri ye c'ayinel ri', ya ri k'anapuek, ri sakapuek, cosas ye banon riq'ui cobre y riq'ui ch'ich'; ri abej ri sibilaj ye jabel, ri mármol, y ri abej ri nibix chuka' perla chare; ri tziek ri sibilaj ye jabel, ye banon riq'ui lino y riq'ui seda, y ri tziek morado y quek; ri cosas ri ye banon quiq'ui jabel tak che', che' ri sibilaj jubul ruxla'; y nbequic'ayij chuka' cosas ri ye banon quiq'ui bak. ¹³ Quic'ualon chuka' canela, y ak'om ri niya'ox (nya!) chirij ri ruquil wey, pon, mirra y nic'aj chic ak'om ri sibilaj jubul ruxla'; ri ruya'al uva, aceite, q'uej (harina) ri sibilaj jabel y trigo. Ye quic'ualon apo chuka' riche (rixin) chi yebequic'ayij ca, carne^l, quiej y nic'aj chic chicop, carruajes, y chuka' yequic'ayij winek.^x ¹⁴ Wacami ri winek ri xec'loje! ri pa nimalaj tinamit, man chic c'a xquequitij ta quiwech che' ri jabel ye qui' ri sibilaj xeka chiquiwech. Y xq'uis c'a ronojel ri jabel tak cosas ri yec'o quiq'ui, y can xq'uis chuka' ri quibeyomal.

¹⁵ Y ri ye c'ayinel ri xe'apon pa Babilonia riche (rixin) chi xebequic'ayila' ri cosas, ri xebeyomer^y chuka' ruma, xquixibij c'a qui' chuwech ri ruc'ayewal ri kajnek pa ruwi' ri tinamit. Rumari' c'anej c'a xepa'e' wi apo. Can sibilaj c'a xcok'ej y xquibisoj ruwech. ¹⁶ Y xquibij: Juyi' oc ruwech ri nimalaj tinamit Babilonia, ruma ri rubanon ca, can achi'el c'a jun ixok ri ruwikon ri' riq'ui tziek ri sibilaj jabel. Ruwikon ri' riq'ui tziek ri lino rubi', y quiq'ui ri tziek ri quek y morado yetzu'un. Y xerucusaj c'a chuka' k'anapuek, perlas y nic'aj chic quiwech abej ri sibilaj ye jabel. ¹⁷ Y xa pa jun hora xq'uis ri jani' chi beyomel ri c'o riq'ui.

Y ri achi'a! ri ye'uc'uan quiche (quixin) ri barcos y ri nic'aj chic ri yesamej pa tak barcos, ri winek ri ye petenak pa tak barcos, y can quinojel wi c'a ri winek ri yesamej pa ruwi' ya!, man c'a xejel ta apo chunakajal ri tinamit Babilonia. Xa can c'anej xepa'e' wi apo.^z ¹⁸ Ruma xquitz'et ri sib nibuku jotol chicaj; ruma ntajin nic'at ri tinamit. Y riq'ui c'a quichuk'a! xech'o, y xquibij: ¿La can c'o ta cami jun tinamit ri junan riq'ui re nimalaj tinamit re?^a xecha!. ¹⁹ Y ri winek c'a ri ye riche (rixin) pa tak barcos y ri ye samajel ri riche (rixin) pa tak ya!, xquiyala' c'a ulef^b pa tak quijolon (quiwi!), ye'ok! y yebison c'a, y riq'ui quichuk'a! niquibij: Juyi' oc ruwech ri nimalaj tinamit Babilonia. Can riq'ui c'a ri rubeyomal riya' xebeyomer c'a quinojel rajaf tak barcos. Y xa pa jun hora xq'uis ronojel, xecha!.

²⁰ Y yac'ari' tek xac'axatej jun ch'abel y xubij: Riyix ri yixc'o chicaj, riyix apóstoles, riyix profetas ri xixk'alajsan ri ruch'abel ri Dios y riyix chuka' ri yix lok'olaj tak ralc'ual ri Dios, quixquicot c'a,^c ruma ri Dios can rutz'eton wi pe ri xik'axaj pa ruk'a! ri Babilonia, y wacami xuya' rutojbalil chare.^d

^w Ez. 27.27. ^x Ez. 27.13. ^y Ez. 27.33. ^z Is. 23.14; Ez. 27.29. ^a Ez. 27.30, 31. ^b Jos. 7.6; 1 S. 4.12; Job 2.12. ^c Sal. 48.11; 58.10; 96.11-13; Jer. 51.47, 48. ^d Is. 26.21; Ap. 19.1-3.

²¹ Y yac'ari' tek jun ángel ri can c'o sibilaj ruchuk'a!, xberuli'ej c'a pe jun nimalaj abej, ri achi'el jun ca' rubanic. Y ri ángel ri' riq'ui ronojel ruchuk'a! xuq'uek ri abej^e c'a pa mar, y xubij c'a: Quec'are' ri xtiban chare ri nimalaj tinamit Babilonia riche (rixin) chi xtiq'uis chir!. Ri tinamit ri' ma xtitz'etetej ta chic. ²² Ni majun bey chic c'a xtac'axex ta' chi yec'o ri yetajin niquik'ojomaj ri arpas, ri trompetas y ri xul. Ni ma xquec'ojе! ta chic chuka' ri yebano xabachique samaj chir!. Y man c'a chuka' xquek'ajan^g ta chic pe ri ca' riche (rixin) ri qui'en. ²³ Majun chic c'a k'ak' riche (rixin) nisakirisan ri xtitz'etetej ta chupan ri tinamit ri!. Ma xtac'axatej ta chic c'a chuka' chi c'o ta jun c'ulanen nibanatej. Ruma ri nima'k tak c'ayinel^h ri xec'ojе! chir! nima'k xquina' qui!. Y chuka' ruma ri itz' ri xeban chir!, xek'olotej c'a quinojel ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef.

²⁴ Y can chupan c'a chuka' ri tinamit Babilonia xbiyin wi quiquip'uel quinojel ri ye rusamajel ri Dios, ruma chir! xecamisex wi^j ri profetas ri xek'alajsan ri ruch'abel, y ri nic'aj chic lok'olaj tak ralc'ual ri Dios, y quinojel ri ye camisan chuwech re ruwach'ulef.

Ri Dios can niya'ox (nya') ruk'ij chila' chicaj

19

¹ Y tek banatajnek chic ronojel ri!, yac'ari' tek riyin ri Juan xinwac'axaj chi can sibilaj c'a quich'abel winek ri niwajin chicaj. Y ri winek ri' riq'ui c'a quichuk'a! niquibij: Tinimirisaj rubi' ri Kajaf Dios, ruma riq'ui Riya' petenak wi ri colotajic,^k riche (rixin) Riya' ri uchuk'a!, y can c'o chuka' ruk'ij y ruc'ojlen.^l ² Tinimirisaj c'a rubi' ri Dios^m ruma ri ruk'atbel tzij can kitziy y can choj wi; ruma can xuya"ⁿ wi ruc'ayewal pa ruwi' ri ixok ri itzel ruc'aslen, ri xbano chique ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef chi xquiya' ca ri Dios ruma xeka pa mac, achi'el ri mac tek ri achi'a! y ri ixoki' niquicanoj qui! chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui!. Y ri Dios, xuya' c'a ruq'uxel chare ri ixok ri itzel ruc'aslen, ri yerucamisaj ri ye rusamajel ri Dios, xecha' ri winek ri!.

³ Yac'ari' tek ri winek ri niwajin quich'abel ri chicaj, xquibij c'a chuka': Tinimirisaj c'a rubi' ri Dios, ruma ri Babilonia ntajin nic'at pa k'ak', y ri rusibil^o can njote' c'a chicaj riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek.

⁴ Y chi juwinek caji'^p rijita'k tak achi'a! ri can c'o quik'ij ri yec'o chicaj y ri ye caji' ri c'o q'uiy runak' tak quiwech, can yac'ari' xexuque' xemaje' ka pan ulef riche (rixin) chi xquiya' ruk'ij ri Dios ri c'o pa lok'olaj ruch'acat. Y ri rijita'k tak achi'a! y ri ye caji' ri sibilaj q'uiy runak' tak quiwech c'o, xquibij c'a: Amén.^q Can xtinimirisex c'a ri rubi' ri Dios, xecha'!

⁵ Y yac'ari' tek can c'o c'a jun ri xbech'o pe acuchi (achique) c'o wi ri lok'olaj ruch'acat ri Dios, y quec'are' ri nubij: Chi'iwonojel riyix rusamajel

^e Ex. 15.5; Nah. 9.11; Jer. 51.63, 64. ^f Is. 24.8; Jer. 7.34; 16.9; 25.10. ^g Ez. 26.13. ^h Is. 23.8. ⁱ 2 R. 9.22; Nah. 3.4. ^j Jer. 15.49. ^k Ap. 7.10; 12.10. ^l Ap. 4.11. ^m Dt. 32.43; Ap. 6.10. ⁿ Ap. 18.20. ^o Is. 34.10; Ap. 14.11. ^p Ap. 4.4, 6, 10. ^q Neh. 5.13; 8.6.

ri Dios, can tiya' c'a ruk'ij ri ka-Dios.^r Y riyix chuka' ri nimaj rutzij ri Dios, y riyix chi ch'uti'k chi nima'k, can tiya' c'a ruk'ij.

⁶ Y riyin ri Juan can xinwac'axaj c'a chuka' chi achi'el quich'abel sibilaj q'uiy winek ri niwajin chicaj. Ri quich'abel can niwajin c'a achi'el yewajin raken tak ya!,^s y chuka' achi'el nik'ajan ri coklajay. Y niquibij c'a: Tinimirisaj rubi' ri Ajaf ri ka-Dios, ri can c'o ronojel uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nicowin nuben ronojel, ruma ya Riya' ri Aj K'atbel Tzij. ⁷Can kojquicot' c'a y can qui' kac'u'x tikaya' ruk'ij ruc'ojlen ri Dios; ruma xoka yan c'a ri k'ij riche (rixin) chi nibanatej ri nimalaj c'ulanen^u riche (rixin) ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. Y ri k'opoj can ruchojmiran chic ri' riche (rixin) chi nic'ule!. ⁸Can xya'ox (xyal) c'a k'ij chare ri k'opoj chi xuwik ri' riq'ui tziek' ri can sibilaj ch'ajch'oj y nitz'itz'an, tziek ri nibix lino chare, ri sibilaj jabel. Y ri tziek ri', yari' ri utzil ri ye quibanon^w ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios.

Ri nimalaj wa'in ri xtibanatej chupan ri ruc'ulanen ri Jesucristo

⁹Y ri ángel ri benak wuq'ui, xubij c'a chuwe: Tatz'ibaj c'a, chi jabel ruwaquik'^x ri ye siq'uin (oyon) chupan ri nimak'ij riche (rixin) ri ruc'ulanen ri Jesucristo ri can achi'el Alaj Carne'l, xcha!. Y ri ángel ri' xubij c'a chuwe: Re tzij re xinbij chawe, kitzij ruma re' can ruch'abel ri Dios. ¹⁰Y riyin can yac'ari' xixuque^y ximaje! ka xeruk'a' xeraken ri ángel ri' riche (rixin) chi nya' ruk'ij, pero riya' xubij c'a chuwe: Ma caxuque' ta chinuwech. Ma taya' ta nuk'ij riyin. Ya ri Dios ri taya' ruk'ij. Ruma riyin xa yin jun rusamajel ri Dios achi'el riyit, yin junan chuka' quiq'ui ri ye awach'alal pa rubi' ri Jesús, ri can niquitzijo chuka' ri ruch'abel ri Jesús, ruma ri yek'alajsan ri ruch'abel ri Jesús can ya ri Lok'olaj Espíritu ri niya'o ri quich'abel, riche (rixin) chi niquik'alajsaj ri nubij ri Dios.

Ri ch'ocol chrij jun quiej sek rij

¹¹Yac'ari' tek xintz'et c'a ri caj jakatajnek. Y xintz'et c'a jun quiej sek rij, y c'o c'a jun ri ch'ocol chrij ri nibix choj y kitzi^z chare, y can nuben wi ri nubij. Y can riq'ui c'a ruchojmilal nik'ato tzij^a y can pa ruchojmilal nibano ch'a'oj. ¹²Ri runak' tak ruwech can ye achi'el c'a ruxak tak k'ak!^b C'o c'a q'uiy coronas rucusan, y chiri' chuka' tz'ibatal el jun bi'aj.^c Y ri bi'aj ri', can majun c'a achoj chuwech nik'ax wi, xa can xu (xe wi) c'a chuwech Riya!. ¹³Ri rutziak c'a ri rucusan, mu'ul pa quic!^d Y Riya' can c'o c'a jun rubi', y ri bi'aj ri' ntel chi tzij, Ruch'abel^e ri Dios. ¹⁴Y ri banoy tak ch'a'oj ri ye riche (rixin) chicaj can ye benak riq'ui, quicusan tziek ri nibix lino chare, tziek ri sibilaj jabel. Tziek ri sibilaj sek y ch'ajch'oj^f Y can quinojel c'a ri banoy ch'a'oj ri', ye ch'ocol chiquij quiej ri sek quij. ¹⁵Y ri pa ruchi!^g ntel c'a pe jun espada ri c'o sibilaj rey. Y can riq'ui c'a ri' xquerusoc^h wi

^r Sal. 134.1; 135.1. ^s Ez. 1.24. ^t Is. 44.23. ^u Mt. 22.2; 25.10. ^v Sal. 45.13. ^w Sal. 132.9.

^x Lc. 14.15. ^y Hch. 10.26; Ap. 22.8. ^z Jn. 14.6; Ap. 3.14. ^a Is. 11.4. ^b Ap. 1.14. ^c Ap.

2.17. ^d Is. 63.2, 3. ^e Jn. 1.1; 1 Jn. 5.7. ^f Ap. 3.4. ^g Is. 11.4; Ap. 1.16. ^h Sal. 2.9.

ri winek ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef. Y can ya c'a Riya' ri xtik'ato tzijⁱ pa quiwi^j ri winek riq'ui jun vara ri can ch'ich!^j Y can xtuben c'a chique, achi'el tek niyitz' ri uva chi aken chupan ri achi'el pila, can quec'ari^k ri xtuben Riya' chique. Can nuk'alajsaj c'a chkawech ri rubanic ri nimalaj ruc'ayewal ri xtuya^l ri Dios, ri Dios ri can c'o ronojel uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nicowin nuber ronojel.¹⁶ Y ri Jun ri Ruch'abel ri Dios rubi^l, chrij c'a ri rutziak y pa ruwi^l anej ri ruch'ec tz'lbat al c'a re bi'aj re!^l Rey pa quiwi^l quinojel reyes y Ajaf pa quiwi^l quinojel ajaf.^k

¹⁷Y can yac'ari^l tek xintz'et jun ángel pa'l el pa ruwi^l ri k'ij. Ri ángel c'a ri^l can nurek ruchi^l chubixic chique ri aj xic^l tak chicop ri yebiyaj chicaj: Quixam pe. Timolo^l pe iwi^l, ruma ri Dios nuya^l c'a jun nimalaj wa'in chiwe.^l ¹⁸Ri wey c'a ri xtuya^l ri Dios chiwe ya ri quich'acul ri reyes, quich'acul ri capitanes, y quich'acul c'a chuka^l ri achi'a^l ri c'o sibilaj quichuk'a^l; quich'acul c'a chuka^l quiej y ri ye ch'ocol^m chiquij; can quich'acul c'a quinojel winek, chi ye ximil pa samaj riq'ui jun patrón o ma ye ximil ta, chi ch'uti'k chi nima'k, xcha^l ri ángel.

¹⁹Y yac'ari^l tek riyin ri Juan xintz'et chic ri nabey chicop y xentz'et ri aj k'atbel tak tzij riche (rixin) ri ruwach'ulef chuka^l, y can ye q'uiy c'a chuka^l achi'a^l banoy ch'a'oj ri ye cachibilan el. Y quinojel ri^l can quimolon c'a qui^l riche (rixin) chi niquiben ch'a'ojⁿ riq'ui ri Jun ri ch'ocol chrij ri quiej sek rij y quiq'ui chuka^l ri ye tzekelbeyon riche (rixin). ²⁰Y xchapatej c'a el ri nabey chicop, rachibilan ri jun achi ri nibin chi profeta ri nik'alajsan ri ruch'abel ri Dios y xa ma kitzij ta chi profeta. Ri jun c'a achi ri^l, xa aj tz'ucuy tzij, can ye rubanalon c'a pe milagros chuwech ri chicop ri^l. Y riq'ui c'a ri^l, ye ruk'olon ri winek riche (rixin) chi xquic'ul ri quetal. Y ri winek ri^l can xquiya^l c'a chuka^l ruk'ij ri ruwachbel ri chicop. Y rumari^l ri chicop y ri achi ri xbanio ri k'oloj chique ri winek, can ye q'ues c'a xec'ak chupan ri k'ak^o xolon riq'ui azufre ri can achi'el jun nimalaj choy ri ntajin nic'at. ²¹Y yec'a ri nic'aj chic winek ri ye cachibil ri ye ca'l^l ri^l, xecamisex c'a quinojel. Xecamisex c'a riq'ui ri espada ri intel pe pa ruchi^l ri ch'ocol chrij ri quiej sek rij. Y ri quich'acul c'a quinojel ri xecamisex, can yec'a ri aj xic^l tak chicop ri xetijo.^p Can xnoj c'a quipan riq'ui ri ti'l^{ij} ri^l.

Ri jun mil juna!

20 ¹Yac'ari^l tek riyin ri Juan xintz'et c'a jun ángel ri ruchapon pe rukajen ri chicaj y ruc'amom pe ri rulawa'l ri itzel jul ri k'eku'm rupan.^q Y ruc'amom c'a pe chuka^l jun nimalaj cadena pa ruk'a^l. ²Ri ángel ri^l xberuchapa^l c'a pe ri itzel dragón ri quek rij, ri nibix chuka^l itzel winek y Satanás^l chare, ri xoc jun cumatz ojer ca. Xxim c'a ca ruma ri ángel, riche (rixin) chi nixime^l na jun mil juna!^l ³C'ac'ari^l xberuc'aka^l ca chupan ri itzel jul ri k'eku'm rupan, xutz'apij ca y xuya^l ca jun retal ri acuchi (achique) niban wi oquen, riche (rixin) chi majun nijako. Queri'

ⁱ Ap. 12.5. ^j Is. 63.3. ^k Sal. 72; Dn. 2.47; 1 Ti. 6.15; Ap. 17.14. ^l Ez. 39.17. ^m Ez. 39.18, 20; Ap. 17.16. ⁿ Dn. 7.21; Ap. 13.1. ^o Dn. 7.11; Ap. 20.10. ^p Ap. 19.17. ^q Ap. 9.1. ^r Ap. 12.9.

xban ca chare, riche (ixin) chi ma yeruk'ol ta chic más ri winek ri yec'o pa ronojel ruwach'ulef^s hasta que nitz'aket na jun mil juna!. Yac'a tek k'axnek chic ri jun mil juna' ri!, yac'ari' tek c'o chi nbejak pe juba!, pero ma riche (ixin) ta q'uiy tiempo.

⁴Y xintz'et c'a chi yec'o ch'aquet quiche (quixin) aj k'atbel tak tzij,^t y chir'i' ye tz'uyl wi ri ya'on chic k'atbel tzij pa quik'a' riche (ixin) chi niquik'et tzij. Xentz'et c'a chuka! ri cánima ri yecamisan el ruma xtzaq'uix quikul. Riye' xecamisex el ruma xquik'alajsaj ri xuben ri Jesús y xquitzijoj ri ruch'abel ri Dios.^u Quinojel c'a ri!, yeri' ri ma xeya'o ta ruk'lij ri nabey' chicop y ri ruwachbel. Ni ma xcajo' ta chuka' chi xya'ox (xya') retal ri chicop ri' chi nic'aj tak quiwech o chirij tak quik'a!. Y riye' xec'astej y junan c'a yek'ato tzij riq'ui ri Cristo,^w chupan ri jun mil juna!. ⁵Y yari' ri nabey c'astajbel^x ri xtibanej. Yac'a ri nic'aj chic caminaki' ma xquec'astej ta na. Xa nik'ax na jun mil juna!, c'ac'ari' tek xquec'astej pe. ⁶Can lok'olaj c'a ri quic'aslen y jabel chuka' ruwaquik'ij ri janipe' xquec'astej chupan ri nabey c'astajbel; ruma ma xticowin ta ri ruca'n camic chiquij.^y Riye' can xque'loc c'a sacerdotes^z riche (ixin) ri Dios y riche (ixin) ri Cristo. Y junan c'a xquek'ato tzij riq'ui ri Cristo chupan ri jun mil juna!.

⁷Y yac'a tek k'axnek chic ri jun mil juna!, ri Satanás xtisk'opix c'a pe chupan ri lugar ri tz'apel wi.^a ⁸Y xtel chic c'a jun bey riche (ixin) chi yeruk'ol^b ri winek ri yec'o chuwech ri cajil' ruxquina'il ri ruwach'ulef. Y ri winek aj Gog y aj Magog,^c can xqueruk'ol wi. Can yerumol c'a el riche (ixin) chi niquiben ch'aloj.^d Y can sibilaj ye q'uiy, xa can ye achi'el ri sanayi' ri c'o chuchi' ri mar. ⁹Ri winek ri quimolon qui' quinojsan^e c'a el ruwech ri ruwach'ulef xejote' el y xbequisutij rij ri acuchi (achique) yec'o wi ri lok'olaj tak ral'ual ri Dios. Y xbequisutij rij ri tinamit ri sibilaj najowex ruma ri Dios. Pero ri Dios xuben chi xbeka pe k'ak' pa quiwi!, y xeruq'uis. ¹⁰Y ri itzel winek ri xk'olo quiche (quixin) quinojel ri winek ri!, xc'ak c'a chupan ri k'ak' xolon riq'ui azufre, ri can achi'el jun choy ri ntajin nic'at, ri acuchi (achique) chuka' xec'ak wi ri chicop rachibilan ri jun achi ri xbin chi jun profeta ri xk'alajsan ri ruch'abel ri Dios y xa ma kitzij ta chi profeta. Y chiril' chupan ri k'ak' xtiquitij c'a pokonal chi pak'ij chi chak'a' y can riche (ixin) xtibe k'ij xtibe sek.^f

Ri nimalaj k'atoj tzij ri xtibanej

¹¹C'ac'ari' riyin xintz'et c'a jun sakilaj ch'aquet y xintz'et c'a chuka' ri tz'uyl chupan. Y ri caj y ri ruwach'ulef xquic'ol c'a el qui' chuwech ri tz'uyl chupan ri lok'olaj ch'aquet ri!. Y man c'a xe'ilitej ta chic pa quic'ojlibel.^g ¹²Y xentz'et ri caminaki', chi ch'uti'k chi nima'k ye pa'el apo chuwech ri Dios.^h Xejakalox c'a ri wuj,ⁱ y xjak c'a chuka' ri jun wuj riche (ixin) ri c'aslen. Quinojel c'a ri caminaki' ri! can xk'at c'a tzij pa quiwi!^j y can achi'el ri xequibanal!, queril' chuka' ri k'atoj tzij ri

^s Mt. 24.24; Ap. 12.9; 13.14; 16.14. ^t Dn. 7.9; Mt. 19.28; Lc. 22.30; 1 Co. 6.2, 3. ^u Ap. 6.9.

^v Ap. 13.12. ^w 2 Ti. 2.12; Ap. 5.9, 10. ^x 1 Ts. 4.16. ^y Ap. 21.8. ^z Is. 61.6. ^a Ap. 20.2.

^b 1 P. 5.8. ^c Ez. 38.2. ^d Ap. 16.14. ^e Is. 8.8. ^f Ap. 20.14, 15. ^g 2 P. 3.7. ^h Jn. 5.25.

ⁱ Sal. 96.28; Dn. 7.10; 12.1; Fil. 4.3. ^j 2 Co. 5.10.

xban pa quiwi!. Achi'el ri ye tz'ibatal chupan quinojel ri wuj ri!. ¹³Y ri mar xerujech c'a pe ri caminaki! ri yec'o chupan. Queri' chuka' ri camic y ri lugar ri acuchi (achique) yec'o wi ri caminaki!, xequijech pe ri caminaki! ri yec'o chirí! y quinojel c'a ri' xk'at tzij pa quiwi^k chiquijujunal; can achi'el ri xequibanala!, can queri' ri k'atoj tzij xban pa quiwi!. ¹⁴Y can yac'ari! tek ri camic y ri lugar' acuchi (achique) xec'oje! wi ri caminaki!, xec'ak chupan ri nimalaj k'ak' ri can achi'el jun choy ri ntajin nic'at. Yac'are! ri ruca'n camic. ¹⁵Y can chupan c'a chuka' ri k'ak' ri' xec'ak wi quinojel ri winek ri ma tz'ibatal ta quibi' chupan ri wuj ri riche (rixin) c'aslen.

Ri c'ac'ac' caj y ri c'ac'ac' ruwach'ulef

21

¹Y riycin ri Juan xintz'et jun c'ac'ac' caj y jun c'ac'ac' ruwach'ulef.

Ri caj y ri ruwach'ulef ri xec'oje! pa nabey mul, xa ye majun chic.^m

Xejal el. Can majun chic c'a chuka' ri mar. ²Y riycin ri Juan xintz'et c'a ri lok'olaj tinamit, ri c'ac'ac' Jerusalem.ⁿ Xintz'et c'a chi ri tinamit ri!, ruchapon nika pe chila' chicaj riq'ui ri Dios. Y can jabel c'a chojmirisan y wilkon pe,^o can achi'el nuben jun k'opoj tek nuwik ri' jabel riche (rixin) chi más nika chuwech ri c'ajol ri achoj riq'ui nic'ule! wi. ³Y yac'ari! tek xinwac'axaj chi c'o jun ri can riq'ui ruchuk'a' nich'o pe chila' chicaj y nubij c'a: Tatzu' na pe' chi ri Dios c'o quiq'ui ri winek, wacami ri Dios can nic'oe! chiquicojol. Yec'a riye! ri ye'oc rutinamit,^p y ya c'a Riya' ri qui-Dios. ⁴Y ri Dios can xtusu' c'a el^q ri ruya'al runak' tak quiwech, y can xtuben chi xtiq'uis el ri camic, ri ok'ej, ri jiloj' ri k'axomal. Ruma ronojel ri xec'oje! ojer xeq'uis, xcha' ri ch'abel ri!.

⁵Yac'ari! tek ri Jun ri tz'uyul^r pa lok'olaj ch'aquet xch'o c'a y xubij: Riyin yenben c'ac'ac^s chare ronojel ri cosas, xcha!. Y chuka' xubij c'a chuwe: Que'atz'labaj c'a re ch'abel re xquenbij chawe, ruma can ye kitzij wi y can utz chi nacukuba! ac'u'x riq'ui. ⁶Y xubij c'a chuka' chuwe: Ronojel c'a xc'achoj. Yin c'a riycin ri Alfa y ri Omega, ri yin rutiquiribel y ri ruq'uisbel chare ronojel. Y achique ri nichaki'^t ruchi!, riycin xtinsipaj c'a ya' chare, ya' ri elesan pe chupan ri ralaxbel (rutz'ucbel) ya^u riche (rixin) c'aslen. ⁷Achique c'a ri xquech'acon chrij ri etzelal, chique c'a riye! xtinya! wi^v ronojel ri cosas. Yin c'a riycin ri xquinoc qui-Dios^w y yec'a riye! ri xque'oc walc'ual. ⁸Yec'a ri ma yinquimaj ta y ri xa niquixibij qui' niquik'axaj tijoj pokonal wuma riycin, xquentek pa k'ak!. Y can queri' c'a chuka' xtinben chique ri ma utz ta ri quic'aslen, ri yecamisan, ri achi'a! y ri ixoki! ri xa ma quic'ulaj ta qui' y niquicanjo qui' riche (rixin) chi yemacun, ri aj itza!, ri yeya'o quik'l'ij dios ri xa ye banon cuma winek y ri ye tz'ucuy tak tzij. Can xquentek c'a pa k'ak'; k'ak' ri rachibilan azufre,^x ri can achi'el jun nimalaj choy ri ntajin nic'at. Y yac'ari! ri ruca'n camic.

^k Jer. 17.10; Mt. 16.27; Ro. 2.6. ^l1 Co. 15.26. ^mIs. 65.17; 66.22. ⁿGa. 4.26. ^oIs. 52.1;

61.10. ^pLv. 26.11; Ez. 43.7. ^qIs. 25.8. ^rIs. 35.10. ^sAp. 4.2, 9. ^tIs. 43.19. ^uIs. 12.3.

^vRo. 8.17. ^wZac. 8.8. ^xAp. 19.20.

Ri c'ac'ac' tinamit Jerusalem

⁹ Yac'ari' tek jun c'a chique^y ri ye wuku' ángeles ri xeya'o ri wuku' ruq'uisbel tak ruc'ayewal pa ruwi' ri ruwach'ulef, ruc'ayewal ri ye quic'ualon pa tak vaso, xoch'o wuq'ui y xubij c'a chuwe: Catam pe, y nc'ut chawech ri k'opoj ri nic'ule' riq'ui ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l.

¹⁰ Y chupan c'a ri jun achi'el achi'el ri xinben, ruma ri ruchuk'a' ri Lok'olaj Espíritu,^z ri ángel ri xoch'o wuq'ui xiruc'uaj c'a pa ruwi' jun nimalaj juyu' ri nej jotoch chicaj, y chiril' c'a yojc'o wi tek xuc'ut chinuwech ri lok'olaj tinamit Jerusalem ruchapon nika pe chila' chicaj riq'ui ri Dios. ¹¹ Y ri tinamit c'a ri!, can nitz'itz'an ruma ri nimalaj sakil riche (rixin) ri Dios;^a can achi'el tek nitz'itz'an ri jaspe,^b jun abej ri sibilaj jabel. Ri tinamit can achi'el vidrio nitzu'un. ¹² Y chrij c'a el ri tinamit ri! c'o c'a jun tz'ak ri rusutin ri! chrij. Jun nimalaj tz'ak ri nej jotoch wi chicaj y ruc'uan cablajuj puertas. Y pa ronojel ri puertas ri! ye'c'o c'a jojun ángel. Ri pa tak puertas ri!, ye tz'ibatal c'a jojun quibi' ri cablajuj tinamit ri quiche (quixin) ri cablajuj ruc'ajol ri Israel.^c ¹³ Y ri puertas ri! oxi! c'a nitzu'un pa relebel k'ij, oxi! ri pa rukajbel k'ij, oxi! ri pa jotoch, y oxi! ri pa xulan. ¹⁴ Y ri ye oconek c'a ri rucimiento^d ri tz'ak ri!, c'o c'a cablajuj abej y chrij c'a ri abej ri! c'o quibi' ri ye cablajuj ru'apóstoles^e ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l.

¹⁵ Y ri ángel ri nich'o wuq'ui, ruc'uan c'a jun achi'el aj riche (rixin) etabel,^f y ri etabel ri! can riq'ui c'a k'anapuek banon wi. Y ri ángel ri! ruc'uan c'a ri etabel ri! riche (rixin) chi nretaj ri tinamit Jerusalem, ri cablajuj rupuertas y ri tz'ak.^g ¹⁶ Ri tinamit Jerusalem cuadrado ri rubanon. Can junan wi c'a raken riq'ui ri ruwech. Y xpe ri ángel xretaj c'a ri tinamit, y ri tinamit ri! xbe'el c'a cablajuj mil estadios. Can quec'ari' ri ruwech, ri raken y ri jotoch chicaj. ¹⁷ Y ri ángel xretaj c'a ri janipe' jotoch ri tz'ak. Y ri tz'ak ri! jotoch c'a sesenta y cuatro metros chicaj. Quec'ari' ri xretaj ri ángel riq'ui ri jun etabel ri can junan quiq'ui ri etabel riche (rixin) re ruwach'ulef.

¹⁸ Y ri tz'ak c'a ri rusutin rij ri tinamit, can riq'ui c'a ri abej ri jaspe rubi' banon wi. Y ri tinamit ri!, can riq'ui k'anapuek banon wi, can achi'el vidrio ri ch'ajch'ojsan jabel. ¹⁹ Y ri rucimiento ri tz'ak riche (rixin) ri tinamit q'uiy c'a rutz'abalul banon riq'ui ronojel ruwech abej^h ri sibilaj ye jabel. Ri nabey rucimiento, ya c'a ri jaspe; ri ruca'n, zafiro; ri rox, ágata; ri rucaj, esmeralda; ²⁰ ri ro', ónica; ri ruwakak, cornalina; ri ruwuk, crisólito; ri ruwakxak, berilo; ri rubelej, topacio; ri lajuj, crisoprasa; ri julajuj, jacinto; y ri cablajuj ya ri amatista. ²¹ Y ri cablajuj puertas ri! ye abej. Y ri jojun puertas ri! ye banon riq'ui jojun abej ri nibix perla chare. Yac'a ri nimabeyⁱ riche (rixin) ri tinamit, can riq'ui c'a k'anapuek banon wi, y can achi'el vidrio nitzu'un.

^y Ap. 17.1. ^z Ap. 17.3. ^a Ez. 43.2, 4. ^b Ap. 4.3. ^c Ez. 48.31-34. ^d 1 Co. 3.10, 11; Ef. 2.20. ^e Mt. 10.2-4; 16.18; Ef. 3.5; 4.11; Jud. 17; Ap. 18.20. ^f Is. 28.17; Ez. 40.3; Zac. 2.1; Ap. 11.1, 2. ^g Ez. 42.15, 20. ^h Is. 54.11, 12. ⁱ Ap. 22.2.

²² Y riyin ri Juan majun c'a rachoch ri Dios ri xintz'et ta chupan ri tinamit ri^l, ruma ri Ajaf Dios ri can c'o ronojel uchuk'a' pa ruk'a' riche (rixin) chi nicowin nuben ronojel, ya c'a Riya' ri oconeck jay' pa ruwi' ri tinamit ri^l. Y can queri' c'a chuka' rubanon ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. ²³ Ri tinamit ri^l man c'a rajawacic ta ri rusakil ri k'ij y ri ic' chare, ruma ri nisakirisan riche (rixin), ya ri nimalaj sakil riche (rixin) ri Dios y riche (rixin) ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. ²⁴ Y ri ye petenak pa ronojel ruwach'ulef, ri ye colotajnek chic, can ya c'a riq'ui ri nimalaj sakil riche (rixin) ri tinamit ri xquetzu'un wi riche (rixin) chi yebiyin.^k Y ri aj k'atbel tak tzij riche (rixin) ri ruwach'ulef xquequic'uala' c'a apo chupan ri tinamit ri^l ronojel ri quibeyomal ri banayon chique chi c'o quik'ij quic'ojlen. ²⁵ Ri chiril, can majun bey c'a xquetz'ape! ta' ri puertas ri niban wi apo oquen ri pa tinamit, ruma chiril majun bey xtoc ta ak'a!. ²⁶ Quinojel ri tinamit ri yec'o chuwech ri ruwach'ulef, xtiquic'uaj c'a apo chupan ri tinamit ri^l, ronojel ri quibeyomal ri banayon chique chi c'o quik'ij quic'ojlen. ²⁷ Pero ronojel c'a ri xa tz'il,^m can majun bey c'a xtoc ta apo chupan ri tinamit ri!. Ni majun chuka' winek ri nibano etzelal chuwech ri Dios ri xtoc ta apo chiril.ⁿ Ni xa ta chuka' ri ye aj tz'ucuy tak tzij ri xque'oc ta apo chiril!. Xaxu (xaxe wi) c'a ri tz'ibatal quibi' chupan^o ri wuj riche (rixin) c'aslen, ri ruwuj ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, xaxu (xaxe wi) riye' ri xque'oc chiril.

22 ¹Yac'ari' tek ri ángel ri uc'ayon wuche (wixin) xuc'ut c'a chinuwech jun ch'ajch'ojlaj raken ya'; raken ya' ri niya'o c'aslen. Ri raken ya' ri!, achi'el vidrio nitzu'un y nalex pe^p ri acuchi (achique) c'o wi ri lok'olaj ruch'acat ri Dios y ri ruch'acat ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. ²Pa nic'aj c'a chare ri nimabey riche (rixin) ri tinamit, chiril nik'ax wi ri raken ya' ri niya'o c'aslen. Y chi ca'i' ruchi' ri raken ya' ri!, yec'o c'a ri che^q ye tiquil, ri yeya'o chuka' c'aslen, y can cablajuj c'a mul yewachin pa jun juna!, y can chi ic' chi ic' yewachin. Y ri quixak ri che' ri!, ye ak'om riche (rixin) chi niquicusaj ri winek ri ye petenak pa ronojel ruwach'ulef.^r ³Y ri chiril majun chic c'a ri xtika ta ruc'ayewal' pa ruwi', ruma can majun chic mac. Can chiril c'a xtic'oj'e! wi ri lok'olaj ruch'acat ri Dios y ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l. Y quinojel c'a ri ye rusatamajel xtiquiya' c'a ruk'ij. ⁴Y ri chiril, can xtiquitz'et c'a ruwech.^t Y chuka' xtiquic'uaj c'a ri rubi' chi nic'aj tak quiwech. ⁵Ri chiril chupan ri tinamit ri^l, majun bey c'a xtik'ekumer ta riche (rixin) chi ntoc ak'a!. Y quinojel c'a ri yec'o chupan ri tinamit ri^l, man c'a xtic'atzin ta chic ri sakil riche (rixin) ri k'ij chique. Can majun chic. Ruma can ya c'a ri Ajaf Dios ri xtsakirisan quiche (quixin).^u Y quinojel c'a ri' xquek'ato tzij riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek.^v

^j 1 R. 8.27; Is. 66.1; 1 Co. 15.28. ^k Is. 60.3. ^l Is. 60.11. ^m Is. 35.8; 52.1; Ap. 22.14, 15.

ⁿ Jl. 3.17; Fil. 4.3. ^o Sal. 69.28; Dn. 12.1; Ap. 3.5; 13.8. ^p Ez. 47.1; Zac. 14.8; Jn. 7.38, 39.

^q Gn. 2.9; Ap. 2.7. ^r Ap. 21.24. ^s Zac. 14.11; Ap. 21.4. ^t Mt. 5.8; 1 Co. 13.12; 1 Jn. 3.2.

^u Sal. 36.9; 84.11. ^v Dn. 7.18, 27; Ro. 5.17; 2 Ti. 2.12; Ap. 11.15.

Ri Jesucristo nipe yan

⁶Y ri ángel c'a ri uc'uayon wuche (wixin) xubij chuwe: Re ch'abel re¹ can ye kitzij wi y utz chi nacukuba' ac'u'x riq'ui. Ruma can ya c'a ri Ajaf, ri Dios quiche (quixin) ri profetas^w ri xek'alajsan ri ruch'abel, can ya chuka' Riya' ri takayon riche (rixin) ri ru'ángel riche (rixin) chi nuk'alajsaj chique ri ye rusamajel ri xquebanatej yan chanin.

⁷Y ri Jesucristo xch'o c'a y xubij: Riyin xa yiye yan.^x Jabel c'a ruwaquik'ij quinojel winek ri yeniman^y ri nuk'alajsaj ri Dios chupan re jun wuj re[!]

⁸Y ri yin ri Juan, can xinwac'axaj y xintz'et^z c'a chuka' ronojel ri[!]. Y yac'a tek ye wac'axan y ye ntz'eton chic ka, yac'ari' tek xixuque' ximaje' ka xeruk'a' xeraken ri ángel ri xc'utu ronojel ri' chinuwech riche (rixin) chi nya' ruk'ij.^a ⁹Pero ri ángel ri' xubij chuwe: Man c'a taya' ta nuk'ij ri yin. Riyin xa yin jun chuka' rusamajel ri Dios can achi'el ri yit, y xa yin achi'el chuka' ri nic'aj chic, ri awach'alal awi' quiq'ui pa rubi' ri Jesús ri yek'alajsan ri ruch'abel ri Dios, ri nibix profetas chique, y yin achi'el chuka' ri yeniman re ch'abel re ye tz'ibatal chupan re wuj re[!]. Can ya c'a ri Dios taya' ruk'ij, xcha' chuwe.

¹⁰Y ri ángel ri' xubij c'a chuka' chuwe: Ri ruch'abel ri Dios tz'ibatal chupan re jun wuj re[!], man c'a tawewaj ta. Can tak'alajsaj.^b Ruma ri k'ij riche (rixin) chi nibanatej ri nubij, xa can nakaj chic c'o pe. ¹¹Rumari' ri ma choj ta ruc'aslen, can tubana' na c'a ri xa ma choj ta. Y ri uc'uayon jun c'aslen tz'il, can tubana' na c'a ri nurayij.^c Yac'a ri choj ruc'aslen, can ma tujel ta c'a rubanic. Y ri can ruc'uan jun lok'olaj c'aslen, can quec'ari' tubana' apo.

¹²Y ri Jesucristo xch'o c'a y xubij: Riyin xa yiye yan. Y can c'o c'a rutojbalil nc'om pe chique quinojel. Y can achique c'a rubanic ri yequibanala' chiquijujunal,^d can queri' c'a chuka' ri rutojbalil ri xtiquic'ul. ¹³Y can yin c'a ri yin ri Alfa y ri Omega. Ntel c'a chi tzij chi can yin c'a ri yin ri rutquiribel pe chare ronojel y can yin c'a chuka' ri yin ri ruq'uisbel^e chare ronojel.

¹⁴Can jabel c'a ruwaquik'ij^f ri niquich'ajch'ojsaj ri quic'aslen; ruma can yeri' ri niyatej chique chi niquitij ruwech ri che' ri niya'o c'aslen, y yecowin chuka' ye'oc ri pa tak puertas riche (rixin) ri c'ac'ac' tinamit. ¹⁵Yac'a ri can ye achi'el tz'il ruma quic'uan jun itzel c'aslen, ma xquecowin ta xque'oc apo chupan ri tinamit. Y queri' chuka' xtiban chique ri aj itza', ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' y niquicanoj qui' riche (rixin) chi yemacun, ri ye camisanel, ri yeya'o quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek y ri can nika chiquiwech niquitz'uc tzij, quinojel ri' can ma xque'oc ta^g wi ri pa c'ac'ac' tinamit.

^w He. 1.1. ^x Ap. 22.12, 20. ^y Ap. 1.3. ^z Ap. 21.2. ^a Ap. 19.10. ^b Dn. 8.26; 12.4, 9.

^c Ez. 3.27; 2 Ti. 3.13. ^d Is. 40.10; Mt. 16.27; Ro. 2.6-11. ^e Is. 44.6. ^f Sal. 106.3, 5; 119.1, 6; Is. 56.1, 2; Dn. 12.12. ^g Ap. 21.8.

¹⁶Y ri yin ri Jesús ntakon c'a el ri nu'lángel riche (rixin) chi nberuk'alajsaj ca ronojel re' chiquiwech ri iglesias. Y can yin c'a ri yin ri rusil'rujotay ca ri rey David.^h Y can yin chuka' ri yin ri Jun ri achi'el nimach'umil ri ntel pe ri pa rusekeric.

¹⁷Y ri Lok'olaj Espíritu y ri k'opoj ri nic'ule' riq'ui ri Jesucristo ri achi'el Alaj Carne'l, niquibij c'a: Catam pe Jesús. Y ri ye'ac'axan, can tiquibij chuka': Catam pe Jesús. Y ri nichaki'l ruchi! y can nrajo' c'a nipec, tipe c'a y tukumu' ri Ya' riche (rixin) c'aslen.ⁱ Y re Ya' re' xa nisipex.

¹⁸Y nbij c'a chique quinojel ri ye'ac'axan ri nuk'alajsaj ri Dios chupan re jun wuj re'. Wi c'o c'a jun ri nuya' ruwi'^j can queri' chuka' xtiban chare ri ruc'ayewal ri xtuya' ri Dios pa ruwi' ri nibano queri'; ri ruc'ayewal ri ye tz'ibatal chupan re jun wuj re'. ¹⁹Y wi c'o c'a jun ri xa nrelesaj ruchuk'a' o nujel rubixic ri nuk'alajsaj ri Dios chupan re jun wuj re', ri Dios can xtuben c'a chare ri winek ri' chi ma nuc'ul ta^k ri utzil ri niquic'ul ri winek ri tz'ibán quibi' chupan ri wuj riche (rixin) c'aslen, y ma xtuya' ta chuka' k'lij chare riche (rixin) chi ntoc apo chupan ri lok'olaj tinamit, ni ma xtiyatej ta chare ri utzil ri nubij chupan re wuj re'!

²⁰Y ri nik'alajsan c'a ronojel re', can nubij c'a chuka': Ja! (je), can kitzij wi chi yi pe yan,^l nicha!. Y ri yin ri Juan nbij: Can que ta c'a ri' xtibanatej. Catam pe c'a, Ajaf Jesús.

²¹Y ri Ajaf Jesucristo xtuya' ta c'a ri rutzil pan iwi' chi'iwonojel. Amén.

^h Is. 11.1; Jer. 23.5, 6; Zac. 6.12. ⁱIs. 55.1; Jn. 7.37. ^jDt. 4.2; 12.23; Pr. 30.6. ^kEx. 32.33. ^lHe. 9.28.

Ca'i' oxi' ch'abel chrij re wuj re'

Ri lok'olaj ruch'abel ri Dios can ntajin nik'axex chupan q'uiy ch'abel ri yec'o chuwech re ruwach'ulef. K'ij k'ij c'a ntajin napon ri ruch'abel ri Dios pa quich'abel ye q'uiy chi winek. Y wacami c'a ri lok'olaj ruch'abel ri Dios c'o chic pa kach'abel rijoj ri yojch'o pa ch'abel Cakchiquel ri yojc'o chupan ri Departamento Sololá. Chupan re C'ac'ac! Testamento re' ucusan ri ch'abel ri yech'o ri kawinak aj Sololá, ri rucantones y ri ru'aldeas; ri aj Concepción, ri rucantones y ri ru'aldeas; ri aj San Andrés Semetebaj, ri rucantones y ri ru'aldeas; ri aj Panajachel; ri aj Santa Catarina Palopó y rucaseríos; ri aj San Antonio Palopó y ri ru'aldeas; ri aj San Lucas Tolimán y ri ru'aldeas; ri aj Santa Cruz La Laguna y ri aj San José Chacayá. Y ri ch'abel ri yech'o ri kawinak pa tak tinamit ri' nibix Cakchiquel Occidental chare.

Re wuj c'a re c'o pan ak'a! wacami can ya wi ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal chupan. Ruma ri Dios can xerucusaj wi lok'olaj tak achi'a! ri ojer ca riche (rixin) chi xquitz'ibaj ca ri ruch'abel. Ri Dios xrajo' xuk'alajsaj chique ri winek chi ri Jesús ri xo'alex ka y xcamisex chuwech cruz re wawe' chuwech re ruwach'ulef, can ya wi ri Lok'olaj Ruc'ajol Riya' ri xutek pe riche (rixin) chi quinojel ta ri winek niquil ri colotajic. Ruma can ya wi ri' ri ruch'obon pe pa quiwi' ri winek tek c'a ma jane c'o ta re ruwach'ulef, chi nutek pe Jun ri nicolo quiche (quixin). Ri Dios can rubanon wi pe jun trato quiq'ui ri israelitas y ruk'alajsan chique chi nutek pe Jun ri nicolo quiche (quixin). Y xoka c'a ri k'ij tek xbanatej ri rubin pe ri Dios, y yac'ari' tek xo'alex ka ri Jesucristo wawe' chuwech re ruwach'ulef. Y chrij c'a ri ruc'aslen y ri xerubanal'a! ri Jesucristo ri nich'o wi ri tz'ibatal chupan re wuj re' ri nibix C'ac'ac! Testamento chare.

Re C'ac'ac! Testamento re' xban ruma nikana' chi nic'atzin chake konojel, ruma q'uiy mul ri caxlan ch'abel ma can ta nik'ax jabel chkawech. Y re wuj c'a re' can xqueruto' wi ye q'uiy chique ri yesiq'uin ri ruch'abel ri Dios, ruma wacami can nich'obotej jabel chiquiwech ri niquisiq'uij y queri' can chiquijunal ri winek xtiqic'axaj ri ruch'abel ri Dios y xzik'ax más chiquiwech ri achique nrajo' ri Dios chi niquiben chupan ri c'ac'ac' c'aslen ri xuya' ri Dios chique.

Re C'ac'ac! Testamento re' rachibilan ri Versión Sesenta y xtz'et jabel chi xa can junan nubij riq'ui ri tz'ibatal chupan ri versión ri!. Y ma xu (xe) ta wi ri versión ri' ri xucusex riche (rixin) chi xban re samaj re', yec'o nic'aj chic C'ac'ac! Testamento ri ye banon pa nic'aj chic ch'abel ri xe'ucusex. Ketaman chuka' chi ri C'ac'ac! Testamento tek xtz'ibex nabey nabey, pa ch'abel griego xtz'ibex wi y etaman chuka' chi xa juba' ma quinojel ri versiones riche (rixin) ri C'ac'ac! Testamento ri ye banon pa caxlan ch'abel, can riq'ui chuka' ri griego elesan wi

pe riche (rixin) chi ma nijalatej ta ri nubij, y rumari' xtz'et chuka' ri griego riche (rixin) chi xban re C'ac'ac' Testamento re c'o pan ak'a' wacami.

Y chupan chuka' re wuj re c'o pan ak'a' wacami rajawaxic chi nawetamaj chi c'o q'uiy ch'abel ri ma junan ta ri rucusacic, y nikaya' ca'i' oxi' c'ambel tak na'oj: 1) C'o jojun bi'aj o ch'abel chupan re wuj re' ri can pa caxlan ch'abel tz'ib'an wi, ruma chi jalajoj rubixic pa jojun tak tinamit, achi'el ri ch'abel pozo. Can jalajoj rubi' nibix pa jojun tak tinamit y c'o tinamit ri ni xa ta c'o rubi' pa quich'abel, rumari' chi xcanaj pa caxlan ch'abel. 2) C'o chuka' ch'abel ri ma xe'ucusex ta ruma pa nic'aj chic tinamit xa jun wi chic ri nubij, riq'ui juba' xa k'axon nuc'om pe, achi'el ri ch'abel rubeyal. Ma xu (xe) ta wi ch'abel ri!, c'o nic'aj chic. 3) Xucusex chuka' ri paréntesis ruma c'o ch'abel ri jun wi rutz'ibaxic pa jun tinamit y jun wi chuka' pa jun chic tinamit, achi'el ri ch'abel yasiq'uij (yatoyox). Y tek nasiq'uij ruwech re wuj re' tacusaj ri can ach'abel wi riyyt y ma rajawaxic ta chi can chi ye ca'i' ch'abel ri nasiq'uij, ruma xa junan ntel wi chi tzij. Wi nabij yasiq'uij o nabij yatoyox, xa jun ri nacusaj. Queri' chuka' rubanic ri nic'aj chic paréntesis. 4) Yec'o chuka' ch'abel ri nawil pa paréntesis ri tz'ibatal pa caxlan ch'abel, achi'el ri ch'abel q'uisic' (cabras). C'o tinamit ri can c'o rubi' o rubixic pa kach'abel, pero yec'o tinamit ri xa ma que ta ri! y rumari' chi xcanaj ca ri caxlan ch'abel pa paréntesis. 5) Chuka', wi yec'o jojun ch'abel ri ma can ta yek'ax jabel chawech, achi'el ri ch'abel yugo, pa ruq'uisbel tak ruxak chare re wuj re' yek'alajsex wi ri achique ye'el wi chi tzij ri ch'abel ri!.

Nikajo' chuka' nikak'alajsaj chi ri párrafos ri xe'ucusex chupan re wuj re' ma can ta junan riq'ui ri versión sesenta, ruma nibanatej chi tek nik'axex ri ruch'abel ri Dios pa jun chic ch'abel, ma junan ta chic ye'el ri párrafos, pero ri nubij ri ruch'abel ri Dios majun nujel ta.

Quec'are' rubanic re C'ac'ac' Testamento re!, y can q'uiy ta c'a utzil ri xtuc'om pe chupan ri ac'aslen.

MATIOXINIC

Yojmatioxin chare ri Dios ruma xuya' k'ij chake chi xkak'axaj ri lok'olaj ruch'abel pa kach'abel ryoj. Yojmatioxin chuka' chare, ruma xuya' pa cánima ri kach'alal ri ma ye kawinak ta chi xeto'on pe riche (rixin) chi xban re samaj re!. Y nikaya' chuka' matiox chique ri kach'alal ri ye kawinak ri xeto'on chutz'etic re samaj re!, y ya ta c'a ri Dios ri xtiya'o rajel ruq'ueixel chique quinojel.